

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PRÁVNICKA FAKULTA

POLITIČKA A FEMINISTKA MILADA HORÁKOVÁ

Diplomová práca

aacd516f-2fc3-44aa-bb3a-b18ee13492a4

Študijný program:	Právo
Študijný odbor:	Právo
Pracovisko:	Katedra dejín štátu a práva
Vedúci bakalárskej práce:	JUDr. Alexandra Letková PhDr.

Banská Bystrica 2024

Bc. Jessica RÉVÉSZOVÁ

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Vyhlasujem, že som predloženú diplomovú prácu s názvom: Politická a feministka Milada Horáková, vypracovala samostatne na základe svojich vedomostí a s pomocou JUDr. Alexandry Letkovej PhDr. Použitú literatúru uvádzam podľa zvyklostí.

V Banskej Bystrici, dňa 27. 02. 2024

.....

Bc. Jessica Révészová

POĎAKOVANIE

Ďakujem predovšetkým vedúcej práce, JUDr. Alexandre Letkovej PhDr. za odborné vedenie a cenné rady pri písaní tejto diplomovej práce.

ABSTRAKT

RÉVÉSZOVÁ Jessica: *Politická a feministka Milada Horáková* (Diplomová práca).
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Právnická fakulta. Katedra dejín štátu a práva.
Vedúci diplomovej práce: JUDr. Alexandra Letková PhDr. Stupeň odbornej kvalifikácie:
magister (Mgr.). Banská Bystrica, 2024. Rozsah práce: 64.

Cieľom diplomovej práce je priblížiť postavenie Milady Horákovvej v spoločnosti. Práca stručne opisuje jej mladosť a rodinný život a viac sa zameriava na jej angažovanosť v politike. Zároveň chce práca poukázať a zvýrazniť najmä jej činnosť vo veciach verejných. Rovnako má tiež pozdvihnúť feministickú prácu Horákovvej, čo zahŕňa aj mnohé právne predpisy, ktoré majú poskytnúť ochranu práve ženám. Politická a spoločenská angažovanosť Milady Horákovvej však nie je jediné, čím si vo svojom živote prešla. Horáková musela čeliť mnohým nepríjemným prekážkam komunistického režimu. Musela sa postaviť mnohým životným výzvam, kde veľakrát bola naozaj veľmi kruto skúšaná životom. Práca sa preto vo svojej druhej časti zameriava práve na to, čomu všetkému musela táto žena čeliť, čo všetko musela prekonať a čo všetko musela pre prežitie seba a svojej rodiny obetovať, či už vo väzení, po ňom alebo na konci jej života. Práca preto zhromažďuje a stručne opisuje pamiatky a pamätné miesta, ktoré boli na počesť Milady Horákovvej vybudované a chce tak poukázať na fakt, že Milada Horáková bola, je a vždy bude v spomienkach Slovenského a Českého národa ako významná žena, ktorá sa do našej histórie nezapísala len vďaka tomu, že bola popravená ale najmä vďaka jej práci, ktorou výrazne pomáhala k budovaniu lepšej spoločnosti.

Kľúčové slová:

História. Monsterproces. Komunizmus. Feminizmus. Politika. Práva žien. Milada Horáková.

ABSTRACT

RÉVÉSZOVÁ, Jessica: *Politician and feminist Milada Horáková* (Diploma thesis). Matej Bel University in Banská Bystrica, Faculty of Law, Department of state history and law. Supervisor's name: JUDr. Alexandra Letková PhDr. Qualification level: Magister (Mgr.). Banská Bystrica, 2024, Range of pages 64.

The aim of the thesis is to explain the position of Milada Horáková in society. The work briefly describes her youth and family life and focuses more on her involvement in politics. At the same time, the work wants to point out and emphasize especially its activity in public matters. It is also supposed to raise the feminist role of Horáková, which also includes many legal regulations that are supposed to provide protection to women. However, Milada Horáková's political and social involvement is not the only thing she has gone through in her life. Horáková had to face many unpleasant obstacles of the communist regime. She had to face many challenges in life, where many times she was really tested very cruelly by life. Therefore, in its second part, the work focuses on what this woman had to face, what she had to overcome and what she had to sacrifice for the survival of herself and her family, whether in prison, after it or at the end of her life. The work therefore collects and briefly describes the monuments and memorial places that were built in honor of Milada Horáková and thus wants to point out the fact that Milada Horáková was, is and always will be in the memories of the Slovak and Czech nations as an important woman who did not enter our history only thanks to the fact that she was executed, but especially thanks to her work, with which she significantly helped to build a better society.

Keywords:

History. Monster process. Komunism. Feminism. Women's rights. Politics. Milada Horáková.

OBSAH

ÚVOD	7
1 ZAČIATKY MILADY HORÁKOVEJ	10
1.1 ZAČIATOK FEMINISTICKEJ ČINNOSTI	11
1.2 ČLENKA ZDRUŽENIA VYSKOŠLOSKY VZDELANÝCH ŽIEN A ŽENSKEJ NÁRODNEJ RADY	13
1.3 NA ÚSTREDNOM SOCIÁLNO M ÚRADE HLAVNÉHO MESTA PRAHA	20
1.4 NOVÝ ŽIVOT ŽENSKEJ NÁRODNEJ RADE	21
1.5 V NÁRODNE SOCIALISTICKEJ STRANE	23
2 OSUD MILADY HORÁKOVEJ	26
2.1 PRVÝKRÁT VO VÄZENÍ	26
2.2 DRUHÝKRÁT VO VÄZENÍ	27
2.3 PRIEBEH SÚDNEHO KONANIA	34
3 ROZSUDOK A DOPADY PROCESU	49
3.1 REHABILITÁCIA	52
3.2 ZA PROCES PYKALA LEN JEDNA OSOBA	53
3.3 MILADA HORÁKOVÁ, NIKDY NEZABUDNEME!	54
ZÁVER	56
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	59

ÚVOD

Heslá ako: „Popravená komunistami“, „Popravená Milada Horáková“ alebo „Pripomíname si výročie popravy Milady Horákovovej“ sa veľmi často spájajú s osobou Milady Horákovovej. Je však správne si pripomínať len to, že bola popravená? Áno, samozrejme je dôležité vedieť, že Milada Horáková bola odsúdená na trest smrti neprávom ale nemyslím si, že práve tento fakt tvorí obraz o tom, kto naozaj Milada Horáková bola a za čo všetko si zaslúži zostať v našich pamätiach. Horáková bola veľmi významnou ženou. Bola členkou Ženskej národnej rady, kde sa spolupodieľala na mnohých návrhoch zákonov, ktoré pomohli k lepšiemu postaveniu žien a detí. Zastávala názor, že ženy majú mať v spoločnosti rovnaké práva ako muži a tiež, že majú mať právo sa samé rozhodnúť, či chcú pracovať alebo nie. Hoci bola Ženská národná rada zrušená, Horáková sa zaslúžila o vznik Rady československých žien, ktorej členky pracovali na zlepšení sociálneho programu týkajúceho sa najmä starostlivosti o dieťa a matku alebo postavenia žien vo verejnom priestore. Horáková sa spolu s členkami Rady československých žien usilovali aj o to, aby matky mohli prepojiť starostlivosť o dieťa so svojim zamestnaním. Pracovala tiež na Ústrednom sociálnom úrade a napriek tomu, že bola žena, dokázala sa dostať do politiky, hoci postavenie ženy v politike bolo veľmi podceňované. V parlamente presadzovala demokratickú ústavnosť, čo sa niektorým členom nepáčilo. V pléne neustále upozorňovala na nerovnosť medzi mužmi a ženami. Sama Horáková bola iniciátorkou viacerých návrhov zákonov, ktoré mali pomôcť napríklad poľnohospodárom alebo zlepšeniu plátov. Horáková počas svojho života vykonávala množstvo činností, ktoré zohrávali veľmi dôležitú úlohu vo formovaní spoločnosti. Bola hlasom žien a v parlamente sa nebála nesúhlasiť. A aj vďaka tomu by sme si mali Miladu Horákovú pripomínať nie len ako ženu, ktorá bola popravená komunistami ale predovšetkým ako ženu, ktorá počas svojho života pracovala na tom, aby bola vtedajšia spoločnosť lepším miestom pre život ľudí.

Cieľom diplomovej práce je predovšetkým poukázať na to, aké významné postavenie zastávala Milada Horáková v našej histórii. Taktiež chce práca priblížiť jej činnosť a poukázať najmä na to, že bojovala nie len proti totalitnému režimu ale aj za postavenie žien v spoločnosti, presadzovanie zákonov a tiež za pomoc tým, ktorí ju potrebovali. Diplomová práca preto skúma činnosť, na ktorej sa Horáková počas svojho života podieľala.

Diplomová práca má taktiež za úlohu pripomenúť dôležitosť jej osobnosti. Zdôrazňuje aj to, že Horáková zostane navždy v pamäti Čechov a Slovákov a vo svojej poslednej kapitole preto zhrnula existujúce pamiatky na počesť Horákovovej.

Na túto tému existuje dostatočné množstvo literatúry. V práci sa vyskytujú aj niektoré právne predpisy platné v rokoch, v ktorých Horáková žila. Na danú tému však existuje množstvo rôznych článkov a internetových zdrojov. Práve z tohto dôvodu bolo potrebné pre efektívnu prácu pomocou komparácie vybrať práve tie, ktoré môžeme považovať za dôveryhodné pre účel tejto práce.

Diplomová práca pozostáva z troch kapitol, ktoré sa následne delia na podkapitoly.

Prvou kapitolou je kapitola s názvom „Začiatky doktorky Milady Horákovovej“. Táto kapitola pozostáva z piatich podkapitol. Kapitola stručne opisuje detstvo a rodinný život Milady Horákovovej. Prvou podkapitolou tejto kapitoly je podkapitola s názvom „Začiatok feministickej činnosti“, ktorá opisuje ako sa Horáková dostala do kruhu žien vedených Františkou Plamínkovou, ktoré hájili postavenie žien v spoločnosti. Druhá podkapitola nesie názov „Členka Združenia vysokoškolsky vzdelaných žien a Ženskej národnej rady“. Približuje prácu Horákovovej v Združení vysokoškolsky vzdelaných žien, ktorého bola súčasťou a vďaka ktorému sa dostala aj do Ženskej národnej rady. Ďalej chce táto podkapitola priblížiť prácu žien v Ženskej národnej rade. Opisuje najmä cieľ ich práce a taktiež tvorbu návrhov právnych predpisov. Okrem iného upozorňuje aj na fakt, že ženy, ktoré chceli niečo dokázať a za niečo bojovať alebo len jednoducho pracovať v zamestnaní boli neustále diskriminované a podceňované mužmi. Už len to, že išlo o ženu hovorilo o jej nedostatočnosti. A práve túto skutočnosť sa tieto ženy svojou feministickou činnosťou usilovali zmeniť. Tretia podkapitola prvej kapitoly nesie názov „Na Ústrednom sociálnom úrade hlavného mesta Praha“. Približuje prácu Horákovovej na Ústrednom sociálnom úrade hlavného mesta Praha. Horáková tu pracovala pre úsek nadácií. Podkapitola opisuje aj skutočnosť, že Horákovovej sa vďaka tejto práci otvorili rôzne možnosti v súvislosti so zahraničím. Štvrtá podkapitola nesie názov „Nový život Ženskej národnej rade“. Ide o podkapitolu, ktorá opisuje vznik novej Rady československých žien, ktorá sa stala nástupkyňou zrušenej Ženskej národnej rady. Táto podkapitola sa zaoberá najmä prácou aktivistiek ženského hnutia. Piatou podkapitolou je podkapitola s názvom „V národne socialistickej strane.“ Ide o podkapitolu, ktorej obsahom je najmä práca Horákovovej

v parlamente. Už táto podkapitola poukazuje na fakt, že sa Horáková dostávala svojou odlišnosťou názorov v parlamente do sporu s komunistami.

Druhá kapitola nesie názov „Osud doktorky Milady Horákové.“ Táto kapitola sa člení na tri podkapitoly. Samotná kapitola približuje životné skúšky Horákové. Prvá podkapitola má názov „Prvý krát vo väzení“. Podkapitola opisuje prvé väzenie Horákové v roku 1940. Približuje okolnosti, ktoré sa odohrali v súvislosti s jej väzbou a zároveň sa zaoberá skutočnosťou, že už vtedy mal súd pôvodne udeliť Horákové trest smrti. Druhá podkapitola s názvom „Druhý krát vo väzení“, opisuje väzbu a začiatky vykonštruovaného procesu s Horákovou a spol. Poslednou treťou podkapitolou je podkapitola s názvom „Priebeh súdneho konania“. Táto podkapitola opisuje priebeh celého súdneho konania v rámci vykonštruovaného procesu. Zdôrazňuje praktiky, ktoré boli používané pri vyšetrovaní ako aj nútené výpovede obžalovaných, či svedkov. Táto podkapitola sa snaží priblížiť všetky zákutia procesu, ktoré boli dopredu naplánované podľa scenára. Taktiež sa zaoberá aj dobovou propagandou.

Tretia kapitola nesie názov „Rozsudok a dopady procesu“. Táto kapitola sa člení na tri podkapitoly. Kapitola približuje vynesení rozsudok v procese s Horákovou a spol. a jeho dopad, ktorý siaha až do súčasnosti. Prvá podkapitola má názov „Rehabilitácia“. Približuje skutočnosť, že vynesení rozsudok bol vyhlásený za nezákonný a zároveň bol zrušený, no k úplnej rehabilitácii obetí tohto procesu došlo až o niekoľko rokov neskôr. Druhá podkapitola tretej kapitoly s názvom „Za proces pykala len jedna osoba“, zdôrazňuje fakt, že za vykonštruovaný proces nebol nikto do roku 2007 stíhaný a ani potrestaný. Bola to až Ľudmila Brožová- Polednová. Táto podkapitola sa preto venuje práve odsúdeniu Brožovej- Polednovej. Posledná podkapitola s názvom „Milada Horáková, nikdy nezabudneme!“ opisuje a približuje skutočnosť, že si Horákovú neustále pripomíname a nikdy nezabudneme na jej osobnosť ako aj na činnosť, ktorú vykonávala pre ľud a kvôli ktorej položila svoj život. Preto táto podkapitola znázorňuje niektoré pamiatky, ktoré vznikli na počesť Milady Horákové.

1 ZAČIATKY MILADY HORÁKOVEJ

Milada Horáková rodená Kráľová sa narodila 25. decembra 1901 v Prahe na Kráľovských Vinohradoch. Praha bola miestom, kde sa Horáková zdržiavala väčšinu svojho života.¹ Otec Horákovkej Čenek Král bol správnym vedúcim malého podniku, kde sa vyrábali ceruzky. Okrem práce sa zaujímal aj o politiku a dianie vo svete. Jeho veľkou inšpiráciou a životným vzorom bol Tomáš Garrigue Masaryk.² V zanietení pre spravodlivosť, bojovnosť a vlastenecké cítenie vychovával aj všetky svoje deti. A tak sa Horáková mohla neskôr rozhodnúť, či bude nasledovať otcove myšlienky alebo nie. Matkou Horákovkej bola Anna Kráľová rodená Velíšková. Na rozdiel od otca, ktorý bol autoritou, bola tou kľudnejšou stránkou ich rodiny. Starala sa o rodinu a domácnosť zatiaľ čo otec pracoval a cestoval po svete.³ Horáková mala troch súrodencov. Sestru Martu a Věru a brata Jiřího. Sestra Marta a brat Jiří však bohužiaľ v rovnakú dobu podľahli chorobe zvanej Šarlach. Horáková túto chorobu prekonala a tak ostala z troch súrodencov sama až dokým sa nenarodila jej setra Věra. Počas doby kedy bola “jedináčikom” získala s oboma rodičmi bližší vzťah. Otcova radosť z Horákovkej sa stupňovala najmä vtedy, keď si uvedomil, že je veľmi intelektuálne nadaná. Keď sa v roku 1915 narodila Horákovkej sestra Věra, ich vzťah mal podobu skôr matky a dcéry. Matka mala po pôrode veľké komplikácie, starostlivosť o svoju mladšiu sestru tak musela prebrať ona.⁴

Keď mala Horáková desať rokov, rozhodla sa, že chce ísť na lýceum. V tej dobe bolo pre dievčatá bežné vyrastať predovšetkým pre manželstvo a rodinu a tak ani táto cesta nebola pre Horákovú úplne jednoduchá.⁵ Študovala najskôr na gymnázium v Korunní ulici, kde mala veľmi dobrý prospech. Piatu triedu ukončila prospechom “výborne”, čo znamenalo postup do vyššej triedy. Nakoľko však dievčenské lýceum v Slezskej ulici otváralo nové triedy a priberalo žiačky, Horáková v šiestom ročníku pokračovala práve tu.⁶ V knihách je jej prestup na inú školu často spájaný s vylúčením. Jej správanie je označované ako rebelstvo, ktorého sa mala dopustiť práve tak, že sa zúčastnila prvomájového pochodu. Eva Uhrová však túto skutočnosť vyvracia. Vo väčšine literatúry sa môžeme stretnúť s tým, že

¹ ANÝŽ, D. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Nakladatelství Zeď s.r.o., 2020. s. 24

² KOŠTÁLOVÁ, M. *Soukromí Milady Horákové*. Nakladatelství Petrklíč s. r. o., 2014. s.14 [cit. 2023-12-02]

³ ANÝŽ, D. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Nakladatelství Zeď s.r.o., 2020. s. 24

⁴ KOŠTÁLOVÁ, M. *Soukromí Milady Horákové*. Nakladatelství Petrklíč s. r. o., 2014. s. 16.

⁵ ANÝŽ, D. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Nakladatelství Zeď s.r.o., 2020. s. 27.

⁶ UHROVÁ, E. Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých. In *Femi Story*. [online] Dostupné na internete: [Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých – Femistory.cz](https://femistory.cz/milada-horakova-v-pohadkach-a-povestech-ceskych/)

Horáková mala na tomto pochode hodiť ružu vojakovi do kasárne. Malo ísť o vojakov, ktorí nechcú bojovať. Faktom, ktorý Uhrová uvádza je, že pochod sa k týmto kasárňam ani nedostal.⁷ Okrem toho, zápis v triednom katalógu, ktorý bol totožný s jej vysvedčením, jasne hovorí o tom, že Horáková vylúčená nebola a na gymnáziu v Korunní mohla ďalej pokračovať.⁸ Po skončení gymnázia mala Horáková želanie študovať medicínu. To sa jej však nesplnilo. Horáková tak po maturite skončila na Právnickej fakulte Univerzity Karlovy. Úspešne promovala v roku 1926 a stala sa tak doktorkou práv. O rok na to sa vydala za Bohuslava Horáka.

1.1 ZAČIATOK FEMINISTISCKEJ ČINNOSTI

Horákovdej postoj vo veciach týkajúcich sa práv a postavenia žien v spoločnosti významne ovplyvnila Františka Plamínková. Plamínková bola učiteľkou, političkou a novinárkou. Bola taktiež zakladateľkou Ženskej národnej rady. Vďaka Plamínkovej a jej spolupracovníckam sa do Ústavnej listiny Československej republiky z roku 1920 dostalo pod paragraf 106 ustanovenie o rovnosti.⁹ Podľa tohto ustanovenia sa neuznávali žiadne výhody týkajúce sa pohlavia, rodu alebo povolania. Hoci ustanovenie bolo zakotvené v Ústave, v bežnom živote to nebolo úplne tak. A práve preto začali vznikať rôzne ženské spolky. Jedným z takýchto spolkov bola aj Ženská národná rada.

Ženská národná rada vznikla 8. apríla 1923 na valnej schôdzi. Ustanovená bola ako nepolitický orgán a absolútna politická neutralita bola základnou podmienkou členstva v nej. Hoci Ženská národná rada ako nepolitický orgán musela byť politicky neutrálna, mnohé členky Ženskej národnej rady boli členkami rôznych politických strán.¹⁰

V mnohých knihách o Milade Horákovdej sa dočítame, že sa Horáková na Bielu sobotu v roku 1923 zúčastnila slávnosti Veľkonočného mieru Československého červeného kríža. Práve na tejto slávnosti sa vraj prvý krát stretla s Františkou Plamínkovou. Plamínková tam mala vystupovať po boku Tomáša G. Masaryka ako senátorka. Práve tu malo dôjsť k stretu

⁷ UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020 s. 165.

⁸ Uhrová, E. Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých. In *Femi Story*. [online] Dostupné na internete: [Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých – Femistory.cz](https://femistory.cz)

⁹ Pozri: Ústavná listina Československej republiky č. 121/1920 čl. 106 ods. 1 - Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají.

¹⁰ Red. Ženská národná rada. In ASPEKTin - feministický webzin. [online] Dostupné na internete: [Ženská národná rada | aspekt.sk](https://aspekt.sk) [cit. 2023-10.12]

mladej Horákovej a Plamínkovej.¹¹ Hoci nie je nejak významne dôležité, kedy sa Horáková s Plamínkovou stretli, je veľmi zaujímavé aké rozličnosti môžeme nájsť v literatúre. Napríklad Uhrová vo svojom článku dáva do pozornosti práve fakt, že Plamínková v tomto čase senátorkou ešte nebola a v roku 1923 Biela sobota pripadla na 31. Marca. Znamená to len to, že neexistovala ani Ženská národná rada, takže Plamínková v tejto dobe ani nebola jej predsedníčkou, pretože ako som už spomenula, Ženská národná rada v tomto čase ešte neexistovala. Uhrová ďalej uvádza, že k stretu došlo o rok neskôr, 28. Sepembra 1924 v Prahe na akcii Starodružníkov. V rámci akcie sa premietali rôzne filmy a konali sa pochody. Bolo to zhromaždenie tisícok ľudí a medzi nimi sa ocitla aj Horáková spolu so Združením vysokoškolsky vzdelaných žien. Dostala sa ku skupinke žien, ktoré držali transparent s nápisom Ženská národná rada. Horákovú tieto ženy zaujali. Bola milo prekvapená ich výzorom a tým ako pôsobili. Rozhodla sa im preto prihovoriť a jednej z týchto dám, nadiktovala svoju adresu. Následne na to jej prišlo pozvanie do Ženského klubu aby prišla na čaj.¹² Horáková neskôr navštívila adresu z pozvánky. A tak sa Milada Horáková stretla prvý krát s Františkou Plamínkovou.

Plamínková sa po vojne zaoberala najmä znevýhodnením žien. Hoci rovnoprávnosť pohlaví bola zakotvená v ústave, zásada občianskej rovnoprávnosti žien v bežnom živote stále neplatila. Práve na to Plamínková často upozorňovala.¹³ Ženy podľa Ústavy z roku 1920 síce mali právo voliť a byť volené rovnako ako muži, v platnosti bol však stále zastaralý Všeobecný zákonník občiansky z roku 1811, ktorého § 91 ustanovoval že „*Muž je hlava rodiny. V této vlastnosti přísluší mu obzvláštné právo vésti domácnost...*“ a tiež v § 92 „*Manželka obdrží jméno mužovo a požívá práv jeho stavu. Jest povinná následovati muže do jeho bydliště, pomáhati, seč jest, v domácnosti a ve výdelku a, pokud toho vyžaduje domácí pořádek, sama plniti i dáti plniti opatření mužem učiněná.*“¹⁴ Zo zákona taktiež vyplývalo, že vydatá žena bude prepustená aby uvoľnila pracovnú pozíciu slobodnej žene alebo mužovi. Žena, ktorá zastávala verejnú funkciu bola akceptovaná spoločnosťou len v ojedinelých prípadoch, napríklad ak bola vdova. Taktiež boli presadzované mnohé teórie, na základe ktorých má byť mozog žien menší ako mozog mužov. A tiež, že ženy sú ovládané

¹¹ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. Nakladatelství XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2018, s.32

¹² UHROVÁ, E. Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých. In *Femi Story*. [online] Dostupné na internete: [Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých – Femistory.cz](https://www.femistory.cz) [cit. 2023-12-12]

¹³ UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 167.

¹⁴ Pozri: Zákon č. 946/1811 Zb. zák. soud. Obecný zákonník občiansky, § 91 a § 92
Dostupné na internete: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygev60jugyxgi2jrfuyti>

emóciami, kvôli ktorým sa nevedia samé o seba postarať.¹⁵ Tomu nasvedčuje aj fakt, že štát do svojich služieb vzdelané ženy neprijímal. Ak však štát urobil výnimku a ženu prijal, bola dosadená do funkcie, ktorá bola veľmi hlboko pod jej kvalifikáciu a po vstupe do manželstva bola aj tak prepustená. Františka Plamínková tak chcela dosiahnuť úplne zrovnoprávnenie mužov a žien. Jej veľkou zásluhou bolo tiež zrušenie celibátu učiteľkám. Plamínková už v decembri 1906 prehlásila, že sociálne pomery musia byť upravené tak, aby žena ak bude chcieť, mohla pracovať a zarábať peniaze a zároveň, aby mohla byť matkou a starať sa o deti a domácnosť. To isté chcela aj Horáková a Plamínková si jej záujem všimla. A tak ju prizvala aby s ňou spolupracovala.¹⁶ Horáková sa tak nepriamo stala členkou Ženskej národnej rady. Okrem toho, že Horáková vstúpila do Ženskej národnej rady, vstúpila tak aj do sveta feminizmu.

1.2 ČLENKA ZDRUŽENIA VYSKOŠLOSKY VZDELANÝCH ŽIEN A ŽENSKEJ NÁRODNEJ RADY

Horáková do spolku žien vstúpila nepriamo. Ešte pred tým ako sa dostala do Ženskej národnej rady, bola Horáková stálou delegátkou Združenia vysokoškolsky vzdelaných žien (ďalej len ZVVŽ), ktoré vzniklo v roku 1922. Toto združenie vzniklo z pôvodného Združenia akademicky vzdelaných žien, ktoré vzniklo už v roku 1908.¹⁷ ZVVŽ bolo založené s cieľom pomôcť študentkám a absolventkám vysokých škôl nájsť po skončení štúdia uplatnenie v zamestnaní a tiež im malo pomôcť v hájení ich záujmov.¹⁸ Horáková bola súčasťou právnej sekcie a taktiež bola zvolená k vedeniu desaťčlennej skupiny, ktorej úlohou bolo upozorňovať na problémy týchto mladých žien verejne. Neskôr sa z desať členiek stalo šesťdesiat a ich prejavy a prednášky o ich existenčných problémoch, ktoré vznikali z porušovania ustanovenia Ústavy o rovnosti pohlaví, sa stali súčasťou časopisu

¹⁵ VANC, M. Volebné právo žien a prvé právničky Slovenska. In *Právne noviny*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnenoviny.sk/prve-zeny-s-pravnym-vzdelanim-na-slovensku> [cit. 2023-12-12]

¹⁶ UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. s 168

¹⁷ *První české absolventky VŠ byly výsledkem emancipace na konci 19. století*. In *novinky.cz* [online] Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/veda-skoly-prvni-ceske-absolventky-vs-byly-vysledkem-emancipace-na-konci-19-stoleti-40028371> [cit. 2024-12-12]

¹⁸ LUICOVÁ, D. Reflexe názorů na právnické vzdělání žen a jejich zapojení do praxe v letech 1918-1928 ve vybraných titulech dobového tisku a v poslanecké sněmovně. In *VŠEHRAD SPOLEK ČESKÝCH PRÁVNÍKŮ*. [online] Dostupné na internete: https://www.vsehrd.cz/clanek/reflexe-nazoru-na-pravnicke-vzdelavani-zen-a-jejich-zapojeni-do-praxe-v-letech-1918-1928-ve-vybranych-titulech-doboveho-tisku-a-v-poslanecke-snemovne_acf2ebc7-0f68-4e35-99fd-20816de2b93e [cit. 2024-12-12]

Ženská rada a Ženský obzor.¹⁹ ZVVŽ bolo súčasťou Ženskej národnej rady a tak bola jej súčasťou aj Milada Horáková.

Ako som už spomínala Ženská národná rada vznikla 8. apríla 1993 a jej zakladateľkou a zároveň aj predsedníčkou bola Františka Plamínková. Spolok združoval ženy, ktoré tvrdo bojovali za svoje práva v manželstve, v materstve, v štúdiu, v zamestnaní a celkovo v spoločnosti. Hoci bol spolok ustanovený ako nepolitický orgán, štruktúra Ženskej národnej rady bola do detailov prepracovaná. Tvorili ju 3 zložky. Záujmová, výkonná a pracovná. Veľmi dôležitou zložkou bola práve tá záujmová. V rámci nej totiž vznikali návrhy na zmenu zákonov. Pracovná zložka sa zas zaoberala problémami, ktoré boli pre Ženskú národnú radu najdôležitejšie ako napríklad postavenie žien v spoločnosti, v manželstve alebo postavenie ženy ako matky. Okrem týchto zložiek bolo jej dôležitou súčasťou aj valné zhromaždenie. Valné zhromaždenie sa konalo raz ročne. Na schôdzach valného zhromaždenia bolo volené predsedníctvo, ktoré tvorila predsedníčka, tri podpredsedníčky, dve konateľky, pokladníčka a účtovníčka. Taktiež sa na valnom zhromaždení volili aj zástupkyne do Medzinárodnej ženskej rady nakoľko Ženská národná rada bola jej súčasťou.²⁰

Ženská národná rada bola členskou organizáciou Medzinárodnej ženskej rady od roku 1926. Táto organizácia združovala spolky žien z celého sveta od roku 1888.²¹ Jej hlavnou myšlienkou bolo vytvoriť stabilnú pôdu pre ženy z celého sveta a zabezpečiť im tak lepšie postavenie v spoločnosti.²² Okrem toho, Ženská národná rada bola súčasťou aj Medzinárodnej aliancie pre volebné právo žien a rovné práva občianstva.²³

Cieľom Ženskej národnej rady nebolo vyzdvihnúť postavenie ženy nad postavenie muža. Aktivistky bojovali predovšetkým za to, aby postavenie ženy bolo rovnocenné s postavením muža najmä v oblasti manželstva a rodiny ale tiež aj v oblasti štúdia a zamestnania. Okrem iného jedným z hlavných bodov programu Ženskej národnej rady bolo aj poskytovať novinárom detailné informácie, ktoré sa do spoločnosti nedostávali. Novinári tak vo svojich publikáciách mohli informovať verejnosť o práci aktivistiek v Ženskej národnej rade a o problémoch týkajúcich sa postavenia žien v spoločnosti. Koniec koncov ich práca prebiehala na základe spolupráce s mužmi.²⁴

¹⁹ UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen. Mediasys*, s. r. o., Praha. 2020. s. 172.

²⁰ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20 století*. Olomouc: Univerzita Paláceho, 2001, s. 62.

²¹ Tamtiež s. 102

²² Tamtiež s.118

²³ Tamtiež s. 116

²⁴ Tamtiež s.166

Profesor Bruno Kafka spolu s niekoľkými právnikmi vytvoril návrh pre revíziu občianskeho zákonníka. Koncept tohto diela bol doručený v júny 1923 súdom, úradom, fakultám a tiež aj ženskej rade. Kafka tvrdil, že cieľom tejto reformy je zmodernizovať a zdemokratizovať občiansky zákonník. V novembri, o rok neskôr bol tento koncept premenený do knižnej verzie, ktorá mala 143 strán. Návrh na reformu občianskeho zákonníka profesora Kafku obsahoval tri kapitoly. Prvou bola kapitola O práve manželskom, druhou bola kapitola O pomere medzi rodičmi a deťmi a ďalšia bola O poručníctve, opatrovníctve a podporstve. A dodatok O zmluve dedičskej. Kafka však dôstojnosť ženy musel vidieť inak, pretože ani v jednej kapitole nebola rešpektovaná rovnoprávnosť žien. Charakter a intelekt matky bol vo veľa bodoch tohto návrhu veľmi podcenený. Ak napríklad zomrel otec nahradil ho poručník aj keď matka týchto detí stále žila. Naopak ak zomrela matka, otec poručníka nepotreboval. Muž bol podľa pôvodného Obecného zákonníka občianskeho z roku 1811 „len“ hlavou rodiny, no po novom podľa návrhu Kafku mal byť nie len hlavou rodiny ale aj prednostom domácnosti a len muž mohol jednať s úradmi. K pôvodnému § 92, ktorý káže žene obdržať mužovo meno, bývať s ním a poslúchať čo jej muž prikáže, malo pribudnúť, že muž môže manželke odobrať právo zastupovať ho v domácnosti. Ďalším ustanovením malo byť žene prikázane, že ak sa muž nedokáže sám užiť, má mu manželka poskytovať výživu. Takže muž, ktorý má byť hlavou a prednostom rodiny, bude brať peniaze od manželky, ktorá vlastne nemá skoro žiadne práva. Samozrejme, že to bol návrh mužov. Dôvodom malo byť aby žena, ktorá disponuje majetkom neodmietla vyživovať manžela, ktorému sa nechcelo pracovať.

Čo sa týka majetkového práva, stále mal muž moc nad venom ženy. S vyženenými peniazmi mohol zaobchádzať ako s vlastnými a pokiaľ k nim pridal aj nejaké svoje peniaze, manželka k nim nikdy počas svojho života nemala prístup. Taktiež len muž mohol vyhlásiť ženu za mánotratnú ale žena muža nie.

Ženská rada chcela aby právnici pristúpili na princíp vzájomnej dohody. Aktivistky však boli odmietnuté. Podľa ich argumentov je neustále podceňovaný ženský mozog. Muži majú najväčší podiel na tom, že si ženy neveria, boja sa a sú nerozhodné. Okrem toho muži podceňujú domáce práce. Výsledkom toho je, že sa ženy cítia menej cenné a to má za následok ich nesamostatnosť, strach zo štúdia na vyšších školách a následne nemajú šancu mať dobré povolanie. Toto všetko potom znižuje intelektuálnu úroveň národa.²⁵

²⁵ UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 168-170

Na konci januára 1925 sa členky ženskej rady, medzi ktorými bolo aj niekoľko právničiek, spolu Františkou Plamínkovou a Miladou Horákovou, ktorá bola vtedy ešte stále študentkou práv, vybrali na ministerstvo spravodlivosti, kde viedli rozhovory ohľadne živnostenského a obchodného zákona. Okrem toho rozoberali aj mnohé iné témy ako napríklad materskú rentu, interrupcie alebo ochranu nemanželských detí. Tieto rozhovory viedli s doktorom Theodorom Bartološkom, ktorý sa neskôr stal členom KSČ. Bartološek bol toho názoru, že nie je možné podporovať, ženy, ktoré pracujú a zarábajú peniaze. Z toho vyplynulo jedine to, že všetko, čo členky ženskej rady predniesli, Bartološek hneď zamietol. Horáková tak zistila, že na to aby mohli byť zmenené zákony, musí byť najskôr zmenené zmýšľanie mužov. A tak Horáková začala spoznávať skutočnú náplň a poslanie ženského hnutia.

Členky ženského hnutia sa ďalej usilovali o zmenu mnohých zákonov. Vypracovávali rôzne návrhy. Jedným z nich bol napríklad návrh na zriadenie tzv. ženskej polície. Tento návrh ako mnohé iné, o ktorých rozhodovali muži samozrejme neprešiel nakoľko ho riaditeľ policajnej rady považoval za bezúčelný. Avšak mal veľmi peknú myšlienku. Úlohou Ženskej polície mala byť policajná sociálna starostlivosť týkajúca sa najmä žien, ktoré boli bez zamestnania alebo mravne ohrozených detí.²⁶ Ďalším návrhom bol napríklad návrh na zmenu rodinného práva, v ktorom jednou z vecí o ktoré žiadali bolo posunutie hranice vstupu do manželstva z 18 na 21 rokov u oboch pohlaví. Tento návrh už bol raz podaný a vtedy ho okomentoval aj doktor Bartološek. Aktivistky vtedy žiadali posun vekovej hranice z 18 na 24 ale Bartološek to zamietol a ako dôvod uviedol, že by tak mladé ženy nemohli mať sex a viedlo by to tak k ich neviazanosti, čo je podľa neho u mladých dievčat nemravné. No u mladých chlapcov to bolo úplne v poriadku. Okrem tejto požiadavky mali mladé právničky vo svojom návrhu aj iné veci týkajúce sa manželstva. Napríklad žiadali aby starostlivosť o domácnosť a deti bola rovnocenná zamestnaniu muža a tým pádom má manželke patriť polovica zárobku manžela. Tiež žiadali rovnaké práva a povinnosti pre manželku ako pre manžela a zároveň aby ich majetok spravovali spoločne. Taktiež v návrhu stálo aby sa z otcovskej moci stala moc rodičovská a v prípade ak by došlo k rozvodu aby platila alimentácia povinnosť. Hoci návrhy členiek Ženskej národnej rady boli odmietané, tieto ženy sa nevzdávali. Naďalej sa venovali návrhom a zvolávali rôzne zhromaždenia aby tak otvorili oči spoločnosti.

²⁶ Red. Ženská národná rada. In *ASPEKTin* - feministický webzín. [online] Dostupné na internete: <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/zenska-narodna-rada> [cit. 2023-12-13]

Po tom ako sa Františka vrátila z USA, doplnila a preformulovala všetky návrhy k občianskemu zákonníku. Vydali tak dve vyhotovenia návrhov. Jedno vyhotovenie bolo pripojené k Pamätnému spisu k zasadnutiu Národného zhromaždenia Republiky československej vo februári 1926 a druhé zas smerovalo subkomitétom pre revíziu občianskeho zákonníka. Pamätný spis sa týkal materstva, ktoré považoval za sociálnu funkciu zachovávajúcu rod a mravný pomer k životu, manželka sa podieľala na tvorbe rodinného majetku rovnako ako manžel. Zaoberal sa tiež trestným a pracovným právom a aj poistením. Okrem iného zahŕňal aj nároky na rovnoprávne uplatnenie a odmeňovanie úradníček. Kládol dôraz na to, aby muž preberal zodpovednosť za sexuálny život, a aby sa tak zabránilo veľkému počtu opustených žien a nemanželských detí.²⁷

Okrem tejto činnosti, Ženská národná rada vydávala v rokoch 1925 - 1938 časopis Ženská rada. Na vydávaní časopisu mala zásluhu predovšetkým Františka Plamínková nakoľko viedla jeho redakciu. Časopis sa zaoberal životom a prácou organizácie, činnosťou Medzinárodnej ženskej rady a tiež obsahoval výročné správy, rôzne ankety, výzvy ale mnohokrát tiež aj pozvánky, či informácie o literatúre.²⁸ Okrem toho mesačník prinášal aj informácie zo zahraničia. Obsahoval aj informácie o zahraničných zasadnutiach, ktorých obsahom bolo postavenie žien. Ženy tak mohli získať väčší nadhľad, čo zvyšovalo inšpiráciu pre ich emancipáciu. Členky chceli v mesačníku poukázať najmä na to, že ženy v zahraničí majú lepšie postavenie. Zaoberali sa najmä porovnávaním postavenia ženy ako matky a manželky. Taktiež porovnávali nezamestnanosť alebo právo voliť.²⁹

V rámci Ženskej národnej rady Horáková zohrávala veľmi dôležitú úlohu. Už nebola len študentkou práv ale doktorkou práv. Po promóciách sa konala schôdza Ženskej národnej rady, na ktorej sa Horáková ujala funkcie referentky výboru pre reformu rodinného práva. Výbor sa nazýval Ankety pre reformu rodinného práva a združoval ženy z rôznych ženských spolkov a politických strán. Horáková sa v tomto výbore zaoberala spracovaním odpovedí na dotazníky týkajúce sa rodinného práva.

„Žena je povinna bydlieť spolu s mužem, tedy následovat muže, pomáhat mu v hospodářství i při výdelku a plnit co on káže. Nenamítáme zajisté ničeho proti uložené povinnosti pomoci, kterou každá žena v mezích svých schopností v nejvyšší míře pro rodinný celek přinášet, ale je zcela jasno, že za tyto uložené povinnosti musí se jí dostat přiměřene

²⁷ UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 169-171

²⁸ Red. Ženská národná rada. In ASPEKTin - feministický webzín. [online] Dostupné na internete: <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/zenska-narodna-rada> [cit. 2023-12-13]

²⁹ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. s. 64

*odmněny v jejich právech, neboť schopnost vykonávat povinnosti nevyklučuje spůsobilost rozumně a zdárne užívat svých práv... Riziko manželství doléha podle předpisu zákona především na ženu. Tato sňatkem ztrácí své jméno, domov i státní příslušnost. Její vnější právní spojky s dosavadní rodinou, obcí a státem jsou přerušeny... Žádáme u vědomí velikého významu ženy pro rodinu v dnešní době, kdy je nejen hospodyní a vychovatelkou dětí, ale mnohdy i její spoluživitelkou, aby zachována byla celá svoboda osobnosti ženiny i po sňatku, a odstraněny předpisy, kterými ztrácí své jméno, příslušnost i domov.*³⁰

Toto bol prvý prejav Milady Horákové v mene Ženskej národnej rady. Horáková predniesla svoju reč na slávnosti, ktorej súčasťou bola aj Ženská národná rada. Prejavom chcela zdôrazniť najmä to, že akceptuje povinnosti, ktoré žena má k svojim deťom, pretože tie jej boli dané od prírody. Neakceptuje však nadriadenosť muža. Horáková uviedla vo svojom prejave ešte niekoľko dôležitých skutočností a požiadaviek na spoločnosť. Svoj prejav uzavrela myšlienkou, že nie všetko sa musí točiť len okolo zákona. Podľa slov Horákové sú v rodine oveľa dôležitejšie kladné ľudské vlastnosti ako napríklad charakter, seba rozvoj alebo vzdelanie.³¹

V druhej polovici tridsiatych rokov sa veľa vecí pre Ženskú národnú radu zmenilo. V Československu nastala výrazná radikalizácia pomerov a už pred voľbami v roku 1935 vyjadrila Národná obec fašistická svoj postoj k postaveniu žien *„Národní obec fašistická přiznává ženám rovnoprávnost s muži, hájí však stanovisko, že žena v první řadě patří rodině, vůči které má své povinnosti jako manželka a matka- kteréžto povinnosti ji byly určeny Bohem. NOF spatřuje v rodině nejzákladnější a nejspolehlivější pilíř národa a státu, a proto stará se hlavně o hospodářské zabezpečení mužů, na jejichž bedrech spočívá starost o životní existenci rodiny. V manželství spatřujeme pevný, trvalý a posvatný svazek a budeme proto vytvářeti takové podmínky životní ve státě, které by umožňovaly ženám plniti jejich pravé a svaté poslání.*³²

Situácia sa s nástupom nacistickej diktatúry výrazne zhoršovala. Rovnoprávnosť žien bola postupne oslabovaná. Politické strany boli rozpustené a funkciu parlamentu mala plniť jediná povolená strana, ktorou bolo Národné súručenstvo. Členmi strany však mohli byť len muži. Novými rezolúciami bolo vydatým ženám obmedzené aj pracovať. Prikazovali prepustenie manželky zo zamestnania ak mužov príjem, čo i len minimálne, prekračoval

³⁰ UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 176, [cit: 2023-12-12]

³¹ UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 176

³² Red. Ženská národná rada. In ASPEKTin - feministický webzin. [online] Dostupné na internete: <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/zenska-narodna-rada> [cit. 2023-12-14]

stanovené minimum.³³ O prepúšťanie vydatých kolegýň sa zaujímal aj Ústredný spolok československých profesorov. Mladé úradníčky hneď pri nástupe do zamestnania museli podpísať, že po svadbe svoje miesto uvoľnia. Františka Plamínková tak narýchlo z delegátok Ríšskeho zväzu československých učiteliek, Syndikátu ženskej pracujúcej inteligencie, ženských sekcii politických strán a odborových organizácii vytvorila akčný výbor. Získala tak spojencov voči Hodžovej myšlienke, ktorá bola taká, že sa majú manželia slobodne rozhodnúť, ktorý z nich opustí zamestnanie. Františka tak zvolala schôdzu, ktorá mala veľmi početnú návštevnosť. Na tejto schôdzi za Ženskú radu vystupovala Milada Horáková. Okrem jej prejavu, ktorým dala jasne najavo, že nesúhlasí s tým, aby z úradu odchádzali iba ženy z toho dôvodu, že ich rodina je dobre hmotne zabezpečená, spomenula aj ženy v zahraničí. Upozornila na fakt, že Francúzsky ale aj Angličanky majú oproti Češkám a Slovenkám omnoho väčšiu moc, nakoľko mnohé z nich sú vo vláde, čo našim ženám dovolené nebolo.³⁴

Okrem iného sa stále riešila aj revízia Občianskeho zákonníka. Občiansky zákonník prejedávala komisia, v ktorej mali zastúpenie len muži. Podľa Plamínkovej, nemôžu o ženských otázkach rozhodovať muži, pretože nemajú ich problémy. Opak bol však pravdou. A tak bolo rodinné právo, teda všetky otázky týkajúce sa manželstva, právnych vzťahov medzi rodičmi a deťmi, osvojenie a tak ďalej, jednoducho vyčlenené z Občianskeho zákonníka. Občiansky zákonník tak obsahoval kapitoly, ktoré zdôrazňovali predovšetkým mužskú nadriadenosť. Jeho obsahom však neboli návrhy Ženskej národnej rady, nad ktorými členky strávili nespočetne veľa hodín. A tak niekoľko ročná snaha žien o lepšie postavenie v spoločnosti vyšla na zmar.³⁵

Františka Plamínková zaslala v roku 1938 otvorený dopis Hitlerovi. V tomto dopise vyjadrila svoj záporný postoj k napadnutiu Československa. O rok neskôr bola zatknutá nacistami. Po jej prepustení sa opäť vrátila k práci a zorganizovala niekoľko seminárov pre české spisovateľky. Posledný plánovaný seminár sa však neuskutočnil pretože bola po druhý krát zatknutá a prevezená do Terezína. Následne bola Plamínková 8. júna 1942 popravená nacistami.³⁶ V roku 1940 prezident Hácha prijal tzv. „deputáciu českých žien“. Týmto aktom bola Ženská národná rada včlenená do Národného súručenstva spolu s mužmi. Všetko sa stalo bez vedomia Františky Plamínkovej. Neskôr bolo zriadené Ústredie českých žien, čím

³³ Red. Ženská národná rada. In *ASPEKTin* - feministický webzin. [online] Dostupné na internete: <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/zenska-narodna-rada> [cit. 2023-12-14]

³⁴ UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 197-198

³⁵ Tamtiež s. 199-200

³⁶ RUTTENBACHEROVÁ, D. *Reprezentace Feminismu v časopise Ženská rada*. Bakalárska práca. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. s. 25

nastal definitívny rozbroj v ženskom hnutí, nakoľko sa Ústredie českých žien nezaoberalo ženskými záujmami ale záujmami politiky štátu. Následne bol 10. septembra 1942 zvoláateľkám odborov Ženskej národnej rady doručený list o likvidácii. O niekoľko dní neskôr bol doručený list aj klubom, ktorým bola činnosť Ženskej národnej rady definitívne zastavená.³⁷ Horáková však ani po tom všetkom nestratila svoju angažovanosť.

Okrem návrhov v právnej komisii Ženskej národnej rady vykonávala Horáková aj mnohé iné činnosti, ktorými pomáhala druhým. Jednou z nich napríklad bola pomoc utečencom po mníchovskom diktáte. Tisíce ľudí tak bolo presunutých zo Sudet, ktoré boli obsadené do vnútrozemia. Po tom ako sa rozpadla Československá republika v marci 1939 sa do Petičného výboru Věrní zůstaneme (ďalej len PVVZ) snažila zapojiť dôveryhodné osoby. Mnohí ľudia, ktorí boli v ilegalite tak vďaka Horákovej a jej spolupracovníkom získali strechu nad hlavou.³⁸ Pokým sa Horákovej podarilo túto činnosť rozbehnúť posunula zodpovednosť za daný okres inej osobe a následne pokračovala v tej istej činnosti v inom okrese. Horáková tak pomocou tejto siete zabezpečila byty pre ľudí v ilegalite a zároveň získavala informácie pre spravodajskú službu. Stala sa tak najlepšie informovanou členkou vedenia PVVZ. Taktiež sa stala spoluautorkou programu odbojového hnutia. Bol to ideový program, ktorého cieľom bolo vymedziť ideové základy budúcej slobodnej republiky. Bohuslav Horák, Horákovej manžel, sa podieľal na časti programu, ktorá bola venovaná poľnohospodárstvu.³⁹

1.3 NA ÚSTREDNOM SOCIÁLNOM ÚRADE HLAVNÉHO MESTA PRAHA

Horáková po svadbe s Bohuslavom Horákom, konkrétne 28. februára 1927 nastúpila do Ústredného sociálneho úradu hlavného mesta Prahy, ktorého prednostom bol Peter Zenkl.⁴⁰ Horáková bola vždy dôkladne pripravená. S ochotou vypočúvala rôzne stanoviská a následne zvažovala možnosti. Jej odpovede na otázky boli vždy jasné a smerovali k jadrú problému. A tak si Zenkl uvedomil aká osobnosť sa v nej skrýva.⁴¹ Horáková pracovala pre

³⁷ Red. Ženská národní rada. In *ASPEKTin* - feministický webzín. [online] Dostupné na internete: <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/zenska-narodna-rada> [cit. 2023-12-14]

³⁸ ŠEBEK, J. Milada Horáková: Šla s hlavou vzhůru. [online] Dostupné na internete: <https://www.czsk.net/svet/clanky/osobnosti/horakova.html> [cit. 2023-12-14]

³⁹ VLČEK, T. Milada Horáková. In *totalita.cz*. [online] Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_horakovam_01.php [cit. 2023-12-14]

⁴⁰ Životopis Milady Horákové. Dostupné na internete: <https://miladahorakova.cz/files/2021-panel-zivotopis.pdf>

⁴¹ VLČEK, T. Milada Horáková. In *totalita.cz*. [online] Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_horakovam_01.php [cit. 2023-12-16]

úsek nadácii. V ňom sa hospodárilo napríklad s rôznymi darmi, mestskými štipendiami poslucháčov vysokých škôl alebo cestovnými štipendiami. „Řekl jsem jí, že nám jde o to, aby pracovníci v sociální službě byli spokojeni, a k tomu, že nutně potřebují své zvláštní rozpoložení. V sociálním úřadě není vlastně nijakých úředních hodin, pracuje se od rána do noci. Není klidu ani po skončení práce, ježto skoro každý spis mluví o lidské bídě a utrpení a žádá nutně účast srdce toho, kto je projednáva. Není tu ani žádných úlev ale naopak neklid, rozčilování, nalézání atd.“⁴² Povedl Zenkl Milade pri ich prvom stretnutí.

Horákovvej bola práca na magistráte ponúknutá pod tlakom feministiek. Okrem miesta pre Horákovú, magistrát poskytol miesto ešte ďalším trom právničkám. Za toto celé sa zaslúžili aktivistky v Ženskej národnej rade. Sama Františka Plamínková navštívila za týmto účelom magistrát. Horákovvej sa dokonca otvorili dvere aj do zahraničia. Sociálnym úradom bola vyslaná do Paríža na Medzinárodný kongres o sociálnych otázkach. Európsky humanisti chceli veľa vecí týkajúcich sociálneho zabezpečenia vylepšiť. Napríklad vybavenie lekárskeho ordinácii a pôrodných sál, azylových domov pre tehotné a dojčiace mamičky. Taktiež chceli zlepšiť organizáciu vysťahovalectva alebo starostlivosť o deti a matky. Horáková si z kongresu odniesla plno nových informácií. Okrem informácií si odniesla aj pocit hrdosti. Bola to hrdosť na ženu, ktorá ako jediná medzi mužmi sedela za predsedníckym stolom. Táto žena bola Alice Masaryková.⁴³

1.4 NOVÝ ŽIVOT ŽENSKEJ NÁRODNEJ RADE

16. augusta 1945 sa v stánkoch s novinami objavil obrázkový týždenník s názvom Rada žien. Bol to časopis novozaloženej Rady československých žien.⁴⁴

Milada Horáková spolu s bývalými členkami Ženskej národnej rady a tiež s členkami ženského klubu sa rozhodli založiť spolok, ktorý mal byť len voľným združením bez právnej subjektivity. Postu predsedkyne sa ujala Horáková. Sľúbila totiž Františke Plamínkovej počas toho ako boli obe väznené v Terezíne, že práca ženskej rady nebude zastavená. Ustanovené boli štyri podpredsedníčky. A tak vznikla Rada československých žien, ktorej štruktúru však v značnej miere ovplyvňovali komunistky. Predsedkyňa ÚV KSČ Anežka

⁴²UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen. Mediasys*, s. r. o., Praha. 2020. s. 174, [cit: 2023-12-16]

⁴³UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen. Mediasys*, s. r. o., Praha. 2020. s. 173-175

⁴⁴UHROVÁ, E. Rada Československých Žien. In *feminismus.cz*. [online] Dostupné na internete: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/rada-ceskoslovenskych-zen> [cit. 2023-12-16]

Hodinová-Spurná dala z troch politických strán dokopy Národnú frontu žien. Bola to ženská sekcia Národnej fronty Čechov a Slovákov. Spravila to z toho dôvodu, že si myslela, že jedine touto cestou môže pokračovať v širokom plánovanom obchvacovaní veľkých mas žien. A tak vznikli dve ženské organizácie, ktoré sa navzájom prelínali. Každá však bola postavená na iných princípoch ale personálne a stranícky boli navzájom prepojené.⁴⁵

Činnosť Rady československých žien (ďalej len RČŽ) sa vzťahovala na územie Čiech, Moravy a Slezska. Na území Slovenska mohla činnosť vykonávať len za súhlasu Živeny. RČŽ a voľné kluby RČŽ organizovali rôzne kultúrne podujatia a prednášky v miestach bydliska. K prednáškam a diskusiám si pozývali političky a odborníčky. Kluby RČŽ mali byť chodníkom do verejného života. Mali byť útokom na skutočnosť, že muži v politike sú dôležitejší ako ženy. Milada Horáková v tomto zmysle vyslovila vetu: „*Ženy si musí byť vedomý té jednoduché skutočnosti, že len tehdy, keď se zapojí do politických stran a nabudou v nich vlivu, prosadí své požadavky občanské a ženské.*“⁴⁶

Hlavný program aktivistiek ženského hnutia pozostával zo štyroch bodov. Prvým bodom bol sociálny program. V rámci neho bola na prvom mieste starostlivosť o dieťa a matku. Druhým bodom bol vstup žien do verejného priestoru v širšom zmysle ako tomu bolo v období medzi vojnami. Tretí bod pozostával z nutnosti zaradiť prácu v domácnosti a starostlivosť o dieťa do spoločenského kontextu a posledným bodom bola príprava novej ústavy, kde išlo hlavne o paragrafy týkajúce sa rovnoprávnosti žien s mužmi.

Čo sa týka sociálnych požiadaviek, RČŽ podporovala prípravu sociálnych zmien ako napríklad národné poistenie a prídavky na deti. Veľké zmeny v pôrodníctve odštartovala práve Horáková spolu s ostatnými národnosocialistickými poslankyňami keď sa podpísala pod interpeláciu v parlamente, ktorou žiadali aby vo všetkých 130 verejných nemocniciach na území Česka, boli zriadené gynekologicko-pôrodnické a dojčenské oddelenia. Začali vznikať projekty na prestavbu Zemskej pôrodnice v Prahe. Taktiež vznikol Ústav pre starostlivosť o matku a dieťa. Okrem toho sa tiež začal klásť väčší dôraz na vzdelanie pôrodných asistentiek a na školách sa začali zavádzať rôzne výuky a kurzy o rodičovstve. Taktiež pribudli nároky žien na vstup do verejného priestoru, najmä z dôvodu, aby mohli matky prepojiť starostlivosť o dieťa a domácnosť s prácou. K tomuto sa vyjadrila vo svojom príspevku „*Žena ve výstavbě nové republiky*“ aj Ing. Arch. Vlasta Štursová. Argumentovala,

⁴⁵ UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen. Mediasys*, s. r. o., Praha. 2020. s. 217-218

⁴⁶ UHROVÁ, E. Rada Československých Žien. In *feminismus.cz*. [online] Dostupné na internete: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/rada-ceskoslovenskych-zen> [cit. 2023-12.16]

že pre štát a spoločnosť je práca ženy v domácnosti stratou. Okrem argumentov však prišla aj s návrhom ako to vyriešiť. Navrhla aby boli zavedené obedy na pracovisku pre zamestnancov, taktiež pre deti v školách, a aby deti boli počas dňa dlhšie zverené do starostlivosti pedagógov. Navrhla tiež aby domáce práce pripadli na starosť odborným inštitúciám a aby sa upravil spôsob bývania. Antonie Maxová, školská inšpektorka uviedla, že sa snažia zorganizovať a zlepšiť starostlivosť o dieťa. Z jej prejavu tiež vysvitlo, že dúfa v čo najrýchlejšie vybudovanie jasí a materských škôlok, v ktorých by bolo o deti postarané po hygienickej, výchovnej ale aj kultúrnej stránke. Okrem toho by ženy mohli v predškolských zariadeniach nájsť uplatnenie pre zamestnanie. Rada žien už v roku 1945 navrhla vznik tzv. úlohových domov. Zriaďovateľom týchto domov mal byť štát a zamestnankyne by upratovali, prali, starali sa o deti alebo varili pre jedálne.

V rámci RČŽ prichádza do úvahy aj otázka, prečo vlastne nebola Ženská národná rada obnovená. Horáková totiž požiadala o obnovu Ženskej národnej rady 10. decembra 1945. Na žiadosť však dlhé mesiace nedostala z ministerstva vnútra žiadnu odpoveď a tak bola táto žiadosť v roku 1947 odvolaná.⁴⁷

1.5 V NÁRODNE SOCIALISTICKEJ STRANE

Horáková sa stala členkou Československej strany národne socialistickej v roku 1929.⁴⁸ Jej práca ako po celý život tak aj v parlamente spočívala najmä v boji o rovnoprávnosť žien s mužmi, sociálnu spravodlivosť, sociálnu starostlivosť a sociálne zabezpečenie. Horákovvej práca v parlamente bola predovšetkým prácou právničky, ktorá spolupracovala na tvorbe niekoľkých zákonov.⁴⁹ Stala sa členkou právnej komisie. Inak ako v rámci nej sa však v tomto čase v parlamente neangažovala.⁵⁰

Horáková sa do parlamentu opäť vrátila po tom, ako bola prepustená z väzenia v roku 1945. O rok neskôr dokonca viedla zahraničný výbor. Bola tiež členkou ústavnoprávneho výboru. V tomto období už bola jej činnosť v parlamente výraznejšia. V roku 1946 bola zvolená do národného zhromaždenia. Horákovvej postoj bol však k niektorým otázkam veľmi

⁴⁷UHROVÁ, E. Rada Československých Žien. In *feminismus.cz*. [online] Dostupné na internete: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/rada-ceskoslovenskych-zen> [cit. 2023-12-17]

⁴⁸M. Horáková: Nezlomná bojovnice za svobodu a demokracii, o jejíž milost žádal Einstein i Churchill. Dostupné na internete: <https://medium.seznam.cz/clanek/oorendo-m-horakova-nezlomna-bojovnice-za-svobodu-a-demokracii-o-jejiz-milost-zadal-einstein-i-churchill-25316>

⁴⁹ŠTAMPACH, I. Socialistka Milada Horáková. In *dennikreferendum.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://denikreferendum.cz/clanek/29807-socialistka-milada-horakova> [cit. 2023-12-20]

⁵⁰UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 177

kritický. Kritizovala napríklad zahraničnú politiku orientujúcu sa na Sovietsky zväz. Taktiež odmietla Marshallov plán alebo povojnové ľudové súdy.⁵¹ Horáková presadzovala koncepciu kontinuity s prvorepublikovou demokratickou ústavnosťou a tak sa veľmi často dostávala do sporov s komunistami. Ako predsedkyňa národnosocialistickej strany vyzývala k posilneniu diplomatických vzťahov so Západom. Chcela tiež aby sa vytvárali protiváhy k zámerom Stalina. Horáková bola hlavnou hovorkyňou povojnového demokratického tábora. Z tohto dôvodu sa veľmi rýchlo dostala do pozornosti Štátnej bezpečnostnej služby, ktorú ovládali komunisti.⁵²

Horáková dúfala, že po tom všetkom, čo sa v predošlých rokoch stalo, poskytnú muži ženám v parlamente dostatočné množstvo miest na kandidátskych listinách. Nestalo sa tak. Ženám pripadlo len 16 kresiel z celkových 200. 10,5% žien však boli zvolené ako náhradníčky.⁵³ „*Všetky ty, které byly uznány za schopné býti náhradnicemi, mohly stejně dobře býti poslankyněmi. Odsunutí na místa náhradnic je akousi náplastí na bolest, která má prakticky, vzhledem k omezené době trvání prozatímního Národního shromáždění, cenu jen nepatrnou.*“ Písala Rada žien.⁵⁴

Horáková bola zvolená za členku ústavného, imunitného, právneho a zahraničného výboru. Okrem parlamentu stále pracovala v rade žien. Tieto dva chodníčky vedela veľmi dobre prepojiť. V komisii rady žien dostávala rôzne podnety, ktoré potom mohla predkladať vo výboroch parlamentu. Išlo napríklad o zákon o hromadnom poručníctve, zákon na zabezpečenie žien a detí po mužoch, zákon o obetiach vojny a tak ďalej. Horáková upozorňovala v pléne na stálu nerovnosť medzi ženami a mužmi, hovorila o dosadzovaní žien Zemskou bankou do nižších tried ako rovnako kvalifikovaných mužov a tiež aj o tom, že na riaditeľské miesta ženy byť dosadené nemohli vôbec.⁵⁵ Počas svojej účasti v parlamente bola iniciátorkou rôznych návrhov. Jedným z nich bol návrh na poskytnutie rýchlej pomoci poľnohospodárom v konkrétnych obciach. Taktiež iniciovala návrh na vydanie zákona o voľbe miestnych a okresných národných výborov alebo návrh na vydanie zákona o mimoriadnom prídavku a jednorazovej výpomoci štátnym a niektorým iným verejným zamestnancom, a tiež používateľom štátnych odpočívnych (zaopatrovacích)

⁵¹BIELIKOVÁ, J. Prezidentka vyznamenala obeť komunistického monsterprocesu: Kto bola Milada Horáková?. In *plus 7 dní*. [online] Dostupné na internete: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/prezidentka-vyznamenala-obet-komunistickeho-monsterprocesu-kto-bola-milada-horakova> [cit. 2023.12.20]

⁵²ŠEBEK, J. Milada Horáková: Šla s hlavou vzhúru. [online] Dostupné na internete: <https://www.czsk.net/svet/clanky/osobnosti/horakova.html> [cit. 2023-12-20]

⁵³UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 230

⁵⁴UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 230-231 [cit. 2023-12-20]

⁵⁵UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 236

platov. V rámci reči v rozprave Horáková predložila napríklad zákon o služobných a platových pomeroch gážistiek a dlhšie slúžiacich poddôstojníčok alebo tiež zákon o organizácii starostlivosti o mládež. V rámci interpelácie kladla otázky týkajúce sa alkoholizmu alebo vo veci týkajúcej sa zrušenia prídeltu masla. Taktiež kladla otázky ohľadom veci prepustenia vydatých zamestnankýň zo služieb ČSD alebo vo veci zväčšenia výroby technických pomôcok k vedeniu a uľahčeniu práce žien gazdín na vidieku a tiež sa zaujímalala aj o technické pomôcky a kuchynské pomôcky pre uľahčenie práce žien v domácnosti.⁵⁶

Horáková sa snažila počas vládnej krízy zvolať parlamentnú schôdzu, na podporu prezidenta Beneša, to sa jej však nepodarilo. Podarilo sa jej však ako predsedkyni zabrániť vstupu Rady československých žien do Ústredného Akčného výboru. V novinách sa však na druhý deň dočítala, že Akčný výbor Rady československých žien bol ustanovený a vedenie rady prebrala komunistická poslankyňa Anežka Hodinová-Spurná. Horáková tak bola vylúčená.

Milada Horáková bola po prevrate komunistov zbavená všetkých verejných funkcií. Bola dokonca vylúčená aj z organizácii, ktorých nikdy nebola členkou.⁵⁷ Napokon sa vzdala aj svojho poslaneckého mandátu. Boli jej kladené výzvy k emigrácii, no jej reakcie boli vždy rovnaké. Tvrdila, že jej miesto je doma.⁵⁸ V roku 1949 bola Horáková zatknutá a obvinená z vlastizrady.⁵⁹

⁵⁶ Dostupné na interenete: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=1595&org=286>

⁵⁷ VLČEK, T. Milada Horáková. In *totalita.cz*. [online] Dostupné na interenete: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_horakovam_01.php [cit.-2023-12-21]

⁵⁸ Šebek, J. Milada Horáková: Šla s hlavou vzhúru. [online] Dostupné na interenete: <https://www.czsk.net/svet/clanky/osobnosti/horakova.html> [cit. 2023-12-21]

⁵⁹ Red. Milada Horáková. In *ASPEKTin* - feministický webzin. [online] Dostupné na interenete: <http://aspekt.sk/content/aspektin/milada-horakova> [cit. 2023-12-21]

2 OSUD MILADY HORÁKOVEJ

Milada Horáková je zosobnenou hrdinkou Čechov aj Slovákov. Po celý svoj život bojovala za práva žien, slobodu, demokraciu a humanizmus. Horákovú však počas jej životnej cesty postretlo mnoho ťažkých prekážok práve kvôli jej práci, ktorej sa venovala. Nakoľko bola výrazným hlasom, či už v parlamente alebo na verejnosti a zastávala názory, s ktorými mnohí nesúhlasili, veľmi ľahko sa tak dostala do pozornosti Štátnej bezpečnostnej služby.

2.1 PRVÝKRÁT VO VÄZENÍ

„Byla jsem ve vyšetřovací vazbě Gestapa na Pankráci, na Karlově náměstí v Malé pevnosti v Terezíně v Lipsku a v Drážďanech, kde jsem byla odsouzena po návrhu trestu smrti k 8 letům káznice...”⁶⁰ Uvádza Horáková vo svojej výpovedi, ktorá bola zaznamenaná vo vyšetrovacom spise.

Bol piatok 2. augusta roku 1940 keď Horáková spolu s manželom a dcérou Janou trávili svoj čas v penzióne pre rodičov a deti, kde trávili dovolenku. Pokojnú rodinnú idylku im však prerušila návšteva gestapa. Podľa slov Horákovej dcéry, príslušníci gestapa prehľadali ich izbu a prikázali im, aby sa zbalili každý zvlášť do kufru. Manžela Horákovej odviezli do Pardubíc a Horákovú spolu s jej dcérou do Petschkovho paláca. Potom ich rozdelili. Horákovú si tam nechali a jej dcéru odviezli k starým rodičom. Od tejto doby už rodičov nevidela.⁶¹ Horákovú spolu s jej manželom zatkli a dva roky ich držali vo vyšetrovacej väzbe gestapa. Horáková bola podrobená krutým výsluchom, ktorým statočne odolávala. Manželia následne strávili ďalšie dva roky v Terezíne, kde síce boli väznení obaja spoločne, stretávať sa však nemohli. V súdnej väzbe Nemeckého ľudového súdu vo väzniciach v Lipsku a v Drážďanoch bola Horáková od 22. júna 1944. Neskôr 23. októbra toho istého roku bola pred súdom v Drážďanoch odsúdená na 8 rokov väzenia.⁶² Prokurátor jej pôvodne navrhol trest smrti, no vďaka tomu, že bola výbornou právničkou, ktorá sa veľmi dobre orientovala v nemeckých právnych predpisoch a taktiež veľmi dobre ovládala

⁶⁰ Svazek vyšetřování a.č. V- 6301 MV “Akce STŘED“ Dostupné na internete: https://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_002.pdf [cit. 2023-12-21]

⁶¹ UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s 214

⁶² Horáková, Milada, roz. Králová (25.1.1901 Praha – 27. 6. 1950 Praha Pankrác). Dostupné na internete: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/horakova-milada-25-1-1901/>

nemecký jazyk, dokázala sa obhájiť tak, že sa pôvodnému trestu smrti nakoniec vyhla.⁶³ Trest vykonávala vo väznici v bavorskom Aichachu. Z väzenia bola oslobodená vďaka americkej armáde. Horáková sa tak mohla 20. mája 1945 vrátiť domov.⁶⁴ Ako sa však neskôr ukázalo príčinou zatknutia manželov Horákových nebola ich činnosť v Petičnom výbore Věrní zůstaneme ako si pôvodne mysleli.⁶⁵ Dôvodom mala byť najmä činnosť Horákovvej v odbočkách Ženskej národnej rady a spojitosť s odbojovými organizáciami.⁶⁶

Podľa slov Dvořákovvej, ktoré uviedla v rámci dokumentu PROCES H pre Českú televíziu, Gestapáci vraj ani po roku nemohli Horákovu usvedčiť z väzieb na ich odboj. Potom však vďaka iným účastníkom odboja, ktorí boli tiež zatknutí a podrobení krutým výsluchom sa nakoniec podarilo tieto väzby odhaliť. Hoci bola Horáková zatknutá spolu s jej manželom, prvýkrát sa videli až na chodbe pred súdom. Preučil v tom istom rozhovore opisuje kruté vyšetrovania Horákovvej v Terezíne. Divákovi približuje situáciu, kedy pred ním Horáková vyhrnula rukáv, pod ktorým mala tri veľké a hlboké jazvy. Podľa Preučila boli tak hlboké, že by bolo možné do nich strčiť „tužku“.⁶⁷

2.2 DRUHÝKRÁT VO VÄZENÍ

Ako každý bežný deň išli manželia Horákovci do práce. V dolnej časti Václavského námestia sa ako vždy rozdelili a každý si šiel svojou vlastnou cestou. Horáková mala so sebou žltú kabelku, v ktorej sa nachádzal rúž, pudrenka, dva hrebene a malé zrkadielko. Nebolo to nič, čo by malo byť nezvyčajné.⁶⁸ Okrem týchto vecí sa v jej kabelke nachádzali aj kľúče od bytu, puzdro s plniacim perom, čierna peňaženka, obuvák, biele rukavičky a krabička tabletiiek. Tieto všetky veci spolu s vreckovým nožikom a dvoma prsteňmi jej však boli neskôr zaistené na základe zaistovacieho príkazu, ktorý vydalo Krajské veliteľstvo Štátnej bezpečnostnej služby v Prahe.

⁶³ POVSTANTE, SÚD PRICHÁDZA! – Milada Horáková vs. Ludmila Brožová Dostupné na internete: https://youtu.be/UnOujzWGe1U?si=CC_0i_Zaj0fkq4pn

⁶⁴ Horáková, Milada, roz. Králová (25.1.1901 Praha – 27. 6. 1950 Praha Pankkrác). Dostupné na internete: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/horakova-milada-25-1-1901/>

⁶⁵ UHROVÁ, E. *Po stopách šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. s. 214

⁶⁶ Red. Milada Horáková. In *ASPEKTin* - feministický webzín. [online] Dostupné na internete: <http://aspekt.sk/content/aspektin/milada-horakova> [cit. 2024-02-02]

⁶⁷ Dokument PROCES H 1/10, den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/>

⁶⁸ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.184

Dňa 27. septembra 1949 bola na Horákovú vydaná zaist'ovacia väzba, z dôvodu podozrenia z trestnej činnosti podľa zákona 231/1948 Zb. Zápis o zatknutí bol veľmi stručný a nekonkrétny. Príslušníci, ktorí vykonávali zatýkanie Horákovej ani netušili prečo vlastne má byť zatknutá, len vykonávali príkaz. Zaist'ovací príkaz však neobsahoval konkrétne obvinenie, napokon v samotnom zázname o uvalení zaist'ovacej väzby za formuláciou vety: „*Ježto jste důvodně podezřelý/á/, ze trestné činnosti podle zákona 231/48 Sb.*“ Bolo červenou ceruzkou alebo perom dopísané slovo „*konkrétne*“ s otáznikom.⁶⁹

Išlo o Zákon na ochranu ľudovodemokratickej republiky. Zákon pozostával zo 72 paragrafov, ktoré boli rozdelené do piatich háv – Trestné činy proti štátu, Trestné činy proti vonkajšej bezpečnosti štátu, Trestné činy proti vnútornej bezpečnosti štátu, Trestné činy proti medzinárodným vzťahom a Spoločné a prechodné ustanovenia.⁷⁰ Historik Petr Blažek pre Českú televíziu v dokumente PROCES H uvádza, že posledné veľké masové protesty proti komunistickému režimu sa odohrali v Septembri 1948 v súvislosti s pohrebom Edvarda Beneša. Práve tieto protesty mali byť dôvodom toho, Štátna bezpečnostná služba usúdila, že je potrebné zmeniť taktiku a prispôbiť tomu aj trestné právo. Uvádza, že z tohto dôvodu bol prijatý zákon 231/1948 Zb. Tento zákon vraj postihoval desaťtisíce ľudí za také veci, ktoré boli pred tým súdené len ako priestupky, boli trestané len veľmi nízkymi trestami alebo neboli súdené vôbec. Ďalej približuje skutočnosť, že na základe tohto zákona tak bolo možné odsúdiť kohokoľvek veľmi vysokými trestami už len za jeho úmysel, slovné prehlásenie alebo za pokus o útek za hranice.⁷¹

Horáková sa spolu s nekomunistickými stranami snažila vytvoriť opozičné hnutie. S predstaviteľmi tohto hnutia v septembri 1948 na fare vo Vinore vymysleli program, ktorého hlavnou náplňou bol boj proti komunistom. A tak Horáková spolu s Jozefom Nestávalom stáli na vrchole tzv. „Šestky“. Bol to šesťčlenný orgán národných socialistov, ktorí odmietali akékoľvek spojenie s komunistami. Okrem organizačných otázok riešila Šestka aj možnosti v medzinárodnom rozvoji, ktorí by mohol spôsobiť pád komunizmu.⁷² Okrem toho vedúci predstavitelia československého odboja, boli napojení na exil a prostredníctvom exilu na západne kapitalistické spravodajské služby, ktoré boli

⁶⁹ Svazek vyšetřování a.č. V- 6301 MV “Akce STŘED“ s. 10 cit. 6.2.2024, Dostupné na internete: https://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_002.pdf

⁷⁰ Pozri: Zákon č. 231/1948 Zb. zo dňa 6. októbra 1948 na ochranu ľudovodemokratickej republiky

⁷¹ Dokument PROCES H 1/10, Den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/>

⁷² ŠVAMBERK, A. Před sedmdesáti lety začal soud s Miladou Horákovou. In *rusyn.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.rusyn.sk/pred-sedmdesati-lety-zacal-soud-s-miladou-horakovou/> [cit. 2024-02-04]

predovšetkým nepriateľmi režimu.⁷³ O túto schôdzu sa však začala zaujímať Štátna bezpečnostná služba.⁷⁴ Okrem toho bola Horáková v kontakte s bývalými členmi vlády a to s Petrom Zenklom a Hubertom Ripkou, ktorí emigrovali.⁷⁵ Napriek tomu, že na schôdzi nedošlo k žiadnej dohode, sa tieto okolnosti stali hlavným dôvodom pre začatie vykonštruovaného súdneho procesu. 27. septembra 1949 bola Horáková z tohto dôvodu zatknutá.⁷⁶

Petr Blažek pre Českú televíziu v dokumente PROCES H opisuje, že poslanci ako Horáková, Nestával a iní, neboli osobami, ktoré by mali byť schopné pripraviť nejaký ozbrojený odpor. Boli to osobnostní politici, ktorí dávali prednosť predovšetkým politickým riešeniam. Uvádza, že aj na fare vo Vinore sa viedla len politická diskusia o veciach, ktoré podľa vtedajšieho trestného práva trestné neboli. Schôdza mala trvať niečo okolo hodiny a podľa slov Blažeka neskončila žiadnym záverom. Ľudia sa rozišli bez toho, aby sa dohodli na ďalšom stretnutí. Zhodli sa len na tom, že by sa mali vyhnúť akciám, ktoré by mohli byť riskantné a tiež na tom, že by nemali provokovať Štátnu bezpečnostnú službu. Horáková napokon vo výpovedi pred súdom sama uviedla, že účelom schôdze mala byť dohoda o tom, či je potrebné vytvoriť základňu alebo spoločný orgán, ktorý by buď sám vytváral alebo koordinoval ilegálnu činnosť smerujúcu k zmene režimu. Horáková tiež uviedla, že na schôdzi vo Vinore dospeli k názoru, že vzhľadom na okolnosti, nie je vhodné aby bola takáto základňa vytvorená.⁷⁷

Skutočnosť, že vyšetrovatelia mali najskôr 3 teórie o tom, kto môže byť vodcom vyššie spomínanej skupiny opisuje Karel Kaplan pre v dokumente PROCES H. Zaujímavé na tom bolo najmä to, že to mala byť za každých okolností žena. Podľa jeho slov to mala byť buď Zemínová, Kleinerová alebo Horáková. Vysvetľuje si to tak, že režim chcel poukázať na to, že je úplne jedno o koho ide, či je to žena alebo muž, trest ho tak či tak neminie. Odsúdiť ženu bol podľa Kaplana obzvlášť šokujúci akt. Uvádza, že neskôr v správe z decembra 1949

⁷³Dokument PROCES H 1/10, Den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/>

⁷⁴MIKEŠ, Z. Kalendárium: Vražde Milady Horákovéj komunistami nezabránil ani Einstein. In *aktuality.sk* [online]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/802422/kalendarium-vrazde-milady-horakovej-komunistami-nazabranil-ani-einstein/> [cit. 2024-02-04]

⁷⁵ŠVAMBERK, A. Před sedmdesáti lety začal sou s Miladou Horákovou. In *rusyn.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.rusyn.sk/pred-sedmdesati-lety-zacal-soud-s-miladou-horakovou/> [cit. 2024-02-04]

⁷⁶MIKEŠ, Z. Kalendárium: Vražde Milady Horákovéj komunistami nezabránil ani Einstein. In *aktuality.sk* [online]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/802422/kalendarium-vrazde-milady-horakovej-komunistami-nazabranil-ani-einstein/> [cit. 2024-02-04]

⁷⁷Dokument PROCES H 1/10, Den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/>

a v správe z januára 1950 už bolo jasné, že sa v čele skupiny objavuje Horáková a Nestával.⁷⁸

Keď sa vrátíme späť k Zákonu na ochranu ľudovodemokratickej republiky a pozrieme sa na posledný paragraf 72, zistíme, že zákon nadobúda účinnosť ôsmym dňom po jeho vyhlásení. Z toho v rámci zákazu retroaktivity vyplýva, že skoršie trestné činy nie je možné na základe tohto zákona stíhať a teda na trestné činy spáchané pred 25. októbrom 1948 nie je možné aplikovať tento zákon. Ako je vyššie uvedené Horáková bola zatknutá práve na základe tohto zákona, hoci hlavný dôvod jej väzby sa odohral v septembri 1948. Súd na to však nikdy neprihliadol.

Následne bol vydaný príkaz na osobnú a domovú prehliadku bytu Horákovcov a taktiež aj na prehliadku kancelárie Ústredného národného výboru mesta Praha, referát pre školstvo, vedu a umenie. Predmetom pátrania bol listinný, tlačový a iný materiál pochádzajúci z protištátnej trestnej činnosti.⁷⁹ Z protokolov o vykonaných prehliadkach môžeme zistiť, že v kancelárii Ústredného národného výboru bola zabavená obálka s písomnosťami a v byte Horákovcov na Zapovej ulici v Prahe zas „*1 psací stroj zn. Continental č. R – 199355 v pouzdrú, 3 kusy pořadačů s různým tisk. materiálům.*“⁸⁰ Následne bola Horáková zatknutá v jej kancelárii v Masné ulici a umiestnená do cely s číslom 145 v Pankráčkej väznici.

Horáková bola obvinená z „*akce N*“. Avšak na všetkých protokoloch o výsluchu ako aj na samotnej úvodnej stránke spisu je činnosť Horákovvej označená ako „*akce STŘED*“. Okrem týchto dvoch názvov pre túto akciu existovalo ešte jedno označenie „*Direktorium odboje*“. Takto bola označená ilegálna činnosť Horákovvej v trestnom oznámení, ktoré Štátnej prokuratúre poslalo 20. mája 1950 Krajské veliteľstvo Štátnej bezpečnostnej služby Praha. V samotnom procese však nebolo použité ani jedno z týchto označení. V rámci procesu bol vymyslený úplne nový názov pre ilegálnu činnosť Horákovvej a to: „*Vedení záškodnického spiknutí proti republice*“. Zmeny v označeniach sú dôkazom toho, že názory a pohľady vedúcich činiteľov KSČ na činnosť Horákovvej sa v dôsledku okolností menili a na základe toho sa rozhodovali akou cestou má celý proces s Horákovou smerovať.⁸¹ Za

⁷⁸Dokument PROCES H 1/10, den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/>

⁷⁹IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.186

⁸⁰ Svazek vyšetřování a.č. V- 6301 MV “Akce STŘED“ s. 13, Dostupné na internete: https://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_002.pdf [cit. 2024-02-06]

⁸¹IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.185

mrežami sa spolu s Horákovou ocitlo aj ďalších 380 členov národných socialistov, ktorí boli do väzby vzatí v rámci „akce 380“. Z týchto ľudí bolo vybratých 13 osôb, ktoré boli neskôr vypočúvané a nútené k falošnému priznaniu prostredníctvom mučenia.⁸² František Preučil pre Českú televíziu v dokumente PROCES H uvádza, že „8. listopadu 1949 zazvonily zvonky u 380 funkcionářů a svezli nás do Ruzyně a tam začal ten kolotoč přípravy toho velkého procesu, který měl být veřejný, který původně měl být jen s naší partají...“⁸³

Po tom ako Horáková nastúpila do väzby bola umiestnená v cele s ďalšími dvadsiatimi ženami. Horákovvej bolo umožnené napísať list manželovi, nakoľko sa obávala o jeho zdravotný stav. Odpoveď však nedostala. Bolo to z dôvodu, že jej manžel stihol ešte pred vykonaním obhliadky ich bytu ujsť. To však Horáková ani len netušila. Horáková následne absolvovala niekoľko výsluchov. Hneď počas prvých dní mala napísať životopis a činnosti, ktoré vykonávala. Životopis Horákovvej bol síce rozsiahly ale zároveň aj veľmi stručný. Od 27. septembra do 8. novembra boli výsluchy Horákovvej stále dookola v podstate o tom istom. Štátna bezpečnosť Horákovú na základe výsluchov nedokázala z ničoho usvedčiť. Prvý výsluch bol zameraný na bývalú väzenkyňu, s ktorou sa dohodla, že odkáže jej rodinným príslušníkom, aby si požiadali o návštevu. Ďalšie výsluchy boli zamerané na osoby ako napríklad na prezidentovho tajomníka Sýkoru, na ktorého sa referent pýtal veľmi často. Nakoľko však Horáková bola právničkou jej výpovede a tvrdenia boli premyslené. Ostatné výsluchy, ktoré Horáková absolvovala boli také, že sa referent pýtal bez súvislosti a viac menej tápal. Pri ďalších výsluchoch sa znova pýtal na tie isté osoby, o ktorých už Horáková bola vypočúvaná. Viac menej sa opakoval. Neskôr však nečakane prešiel na mená ako Nestával, Šobra, Čupera a Kleinerová. Boli to všetko osoby, ktoré tvorili tzv. „Šestku“. Išlo o osoby, ktoré boli centrom Horákovvej a tá si to veľmi rýchlo uvedomila. Tento výsluch bol však prerušený. K ďalšiemu výsluchu došlo v ten istý deň o 19:30. Tento výsluch už nebol taký ako tie predchádzajúce. Otázky boli premyslené a týkali sa konkrétnych osôb, s ktorými Horáková spolupracovala. Horáková sa však stále snažila odpovedať nepriamo a nepresne, okľukou, pokiaľ to bolo možné. Hoci bola Horáková spokojná s tým, že vo výsluchoch nič neprezradila a nikomu neublížila na druhej strane prichádza do úvahy otázka,

⁸²MIKEŠ, Z. Kalendárium: Vražde Milady Horákovvej komunistami nezabránil ani Einstein. In *aktuality.sk* [online]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/802422/kalendarium-vrazde-milady-horakovej-komunistami-nazabranil-ani-einstein/> [cit. 2024-02-06]

⁸³Dokument PROCES H 1/10, den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/> [cit. 2024-02-06]

čo vo výsluchu povedia ostatní. Na druhý deň jej bol prehratý výsluch Sýkoru, ktorý však nedokázal odolávať praktikám, ktoré boli pri výsluchu používané. Vznikla teda situácia kedy dve tvrdenia stáli proti sebe.⁸⁴

Kaplan v dokumente PROCES H opisuje protokoly, ktoré boli používané pri výsluchoch. Išlo o nové protokoly, ktoré vznikli na základe toho, že sovietsky odborníci skonštatovali, že predchádzajúce protokoly, na základe ktorých sa vykonávali výsluchy neboli dosť „ostré“. Pôvodné protokoly aspoň z časti vychádzali z reálnej situácie. Od tejto doby sa protokoly museli začať robiť iným spôsobom. Nové protokoly sa nazývali tzv. Otázkové protokoly. Podľa slov Kaplana bola už vopred nachystaná otázka spolu s odpoveďou. Išlo najmä o také otázky, v ktorých mali byť vyjadrené už aj odpovede a keď nie odpovede tak aspoň zámery toho, čo sa malo výsluchom dosiahnuť. Následne tieto otázkové protokoly boli spracovávané ako scenáre pre súd, uvádza Kaplan. Na uvedené nadväzuje historik Petr Cajthaml. Účelom protokolov podľa jeho slov bolo prinútiť vyšetrovaného k tomu, aby sa priznal k činom, ktoré nikdy nespáchal. Následne tak boli vytvárané rôzne variácie, ktoré pozostávali z čiastočnej polopравdy a klamstva, hoci ich základom boli skutočnosti, ktoré sa stali a o ktorých vyšetrovaný pôvodne vypovedal. Z týchto všetkých informácií vznikol nový rámec, ktorý sa ani trochu nezhodoval s reálnymi skutočnosťami. V konečnom dôsledku, hlavným cieľom týchto protokolov bolo to, aby sa vyšetrovaný stotožnil s tou verziou, ktorá vyhovovala budúcej réžii tohto procesu a prijal ich za svoje vyjadrenia. Konečná podoba vyšetrovaní v rámci procesu tak spočívala v tom, že vyšetrovaný musel potvrdzovať tú verziu, ktorú si vytvorili vyšetrovatelia a organizátori procesu.⁸⁵

Celý vyšetrovací proces prebiehal v troch fázach. Prvou fázou bolo teda zatknutie Horákovej a následne nezmyselný kolobeh výsluchov stále o tom istom. V rámci tejto fázy Horáková všetko zapierala. Táto fáza začala 8. novembra 1949. Druhá fáza začala okamihom, keď bolo zatknutých 380 bývalých funkcionárov národne socialistickej strany. V tejto fáze už otázky pokladané vo výsluchoch Horákovej začali byť presné. Nakoľko mal vyšetrovateľ výpovede od zatknutých funkcionárov, vedel kam má otázkami smerovať. Táto fáza trvala od 9. do 11. novembra 1949. Tretia fáza začala 12. novembra a trvala až do januára 1950. Išlo o dlhé a nekonečné výsluchy. Výpovede Horákovej z predošlých fáz

⁸⁴ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.191-195

⁸⁵ Dokument PROCES H 1/10, den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/>

začali vyšetrovatelia spájať do rôznych súvislostí, ktoré mali potvrdzovať Horákovej „spiknutie“. Štvrtá fáza začína 12. januára 1950. Oproti predchádzajúcim výsluchom sú tieto výsluchy v zmysle presných otázok, ktoré musia mať presnú odpoveď. Používajú sa tu výrazy ako „protištátné spiknutie“ či „odpor proti režimu“. Vyšetrovateľ Horákovú v tejto fáze označoval ako osobu, ktorá mala zločinné úmysly a na realizáciu zločinu, ktorý spáchala sa podľa neho spolčovala s inými osobami. Teda slová ako trestná činnosť alebo spájanie s inými osobami nahrádzal slovami ako zločin či spolčovanie.⁸⁶

Posledné výsluchy boli vykonané vo väzení v Ruzyně. O ich priebehu sa vyjadril aj pplk. Štátnej bezpečnostnej služby Milan Moučka. Moučka prišiel do Ruzyně v novembri 1949. V tom čase sa väzenie v Ruzyně nazývalo „*Vyšetrovací odbor Krajské správy Stb*“. Opisuje, že v rámci tohto vyšetrovacieho odboru boli vytvorené dva sektory, sektor A a sektor B. Moučka bol veliteľom sektora B, pod ktorý patrila aj Horáková. V sektore B sa vyšetrovala najmä ilegálna činnosť zrušených alebo zakázaných politických strán. Moučka sa k osobe Horákovej vyjadril tak, že si ju pamätá ako ženu, ktorá bola hrdá na to, že mohla bojovať proti komunistom. Tvrdil tiež, že všetci ostatní, ktorí mali byť z niečoho takého obvinení sa snažili ich konanie ospravedlňovať alebo sa hneď priznali a prezradili všetko, čo vedeli. Horáková naopak nič nepopierala. Všetko len vysvetlila z jej pohľadu s argumentáciou, že tak to bolo správne a že komunisti si to vysvetľujú nesprávne. Z jej výpovedí, pri ktorých mal Moučka možnosť byť, mal dokonca dojem, že sa Horáková tým čo dokázala chváli a že je na to hrdá.

Ďalej uvádza, že pri vyšetrovaniach obžalovaných sa v rámci priznania vôbec nepokladalo za dôležité, či priznanie je alebo naopak nie je dôkazom viny. Jediné, čo bolo dôležitým bolo to, aby sa obžalovaný priznal v dôsledku čoho sa overila sila myšlienky komunizmu. Doslova išlo o to, aby sa obžalovaný priznal nie na základe dôkazov ale aby pod nátlakom komunistickej myšlienky sklonil hlavu. Horáková ju však nesklonila. Dokonca v niektorých prípadoch brala vinu iného na seba.⁸⁷ Jeden z vyšetrovateľov v tlači, ktorá vyšla v roku 1968 prehlásil, že na Horákovú raz kričal z dôvodu, že bola veľmi múdrou ženou a on na ňu nestačil. Horáková tvrdo popierala, že by chcela vojnu. Nakoľko sa nepriznala, vyšetrovateľ ju oboznámil s tým, že je úplne jedno či sa prizná. Dôležitým bolo

⁸⁶ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.221-222

⁸⁷ Tamtiež s. 251-252

aj tak to, čo o nej povedia ostatní. Z ostatných to však bolo doslova „*vymlátené*“ fyzickým nátlakom alebo hrozbou popravy.⁸⁸

2.3 PRIEBEH SÚDNEHO KONANIA

22. mája 1950 bola predsedovi senátu Štátneho súdu v Prahe doručená obžaloba od Štátnej prokuratúry. Štátny žalobca Bohumír Ziegler v obžalobe žaloval 13 osôb pre zločin vyzvedačstva a pre zločin velezrady, podľa Zákona na ochranu ľudovej demokratickej republiky 231/1948 Zb.⁸⁹ Obžalovanými osobami boli:

- I. JUDr. Milada Horáková,
- II. JUDr. Josef Nestával
- III. JUDr. Jiří Hejda,
- IV. Františka Zemínová,
- V. František Přeučil,
- VI. Jan Buchala,
- VII. Antonie Kleinerová,
- VIII. JUDr. Oldřich Pecl,
- IX. Závěš Kalandra,
- X. JUDr. Zdeněk Peška,
- XI. Vojtěch Dundra,
- XII. JUDr. Bedřich Hostička,
- XIII. JUDr. Jiří Křížek.

Verejný súdny proces s Vedením záškodníckeho spiknutia proti republike sa konal pred Štátnym súdom v Prahe. Senát súdu pozostával z päť členov, ktorými boli predseda senátu Karel Trudák, za sudcov z ľudu to boli Miloš Kučera a Jan Polanecký a za sudcov z povolania Otakar Matoušek a Karol Bedrna.⁹⁰ Súdny proces začal výsluchom obžalovaných. Prvý deň, v stredu 31.mája bola pred súdom vypočutá Milada Horáková.

⁸⁸ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s. 273

⁸⁹ PROCES H 2/10, Den druhý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002/>

⁹⁰ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.273

Druhý deň, štvrtok 1. júna bol vypočutý Josef Nestával a Jiří Hejda.⁹¹ Historik Jiří Pernes pre Českú televíziu v dokumente PROCES H vysvetľuje, že ľudia, ktorí boli obžalovaní, síce boli odporcami komunistického režimu ale v skutočnosti proti režimu neurobili nič. Spomína tiež, že koniec koncov ani na schôdzi vo Vinore sa nedokázali zhodnúť na tom, že by mali proti režimu niečo urobiť. Otázky, ktoré však v rámci výsluchu pred súdom kládli prokurátori a sudcovia, boli veľmi ostré, presné a zámerne v nich boli skryté také slovné formulácie, ktoré mali donútiť obžalovaného k priznaniu alebo aspoň k potvrdeniu toho zámeru, ktorý sa výsluchom sleduje. Iným slovom povedané, už v otázkach, na ktoré mal obžalovaný pred súdom odpovedať bola nejakým spôsobom zakomponovaná odpoveď, ktorú mal obžalovaný len potvrdiť. Konkrétne pri výsluchu Nestávla kládol prokurátor otázky typu : „*Já vám připomínám jednu věc, v čem vy všichni jste se tam shodli. A to naprosto jasně! V čem jste se shodli pokud jde o váš postoj k lidově demokratickému řízení! V čem ste se shodli?*“⁹² Vysvetľovanie toho, na čom sa vlastne dohodli alebo nedohodli na schôdzi vo Vinore bolo úplne zbytočné, pretože súd stále trval na svojom. Hoci Nestával argumentoval tým, že neprebehla žiadna protištátna akcia nakoľko ani nevytvorili žiadny orgán a jediné na čom sa dohodli bolo to, že nesúhlasia s daným režimom, prokurátor stále tvrdil, že sa dohodli na tom, že budú pracovať protištátne. Akékoľvek argumentovanie alebo vyvrátenie týchto skutočností bolo zbytočné, pretože pravda mohla byť len na jednej strane. Počas celého výsluchu bol pri prokurátorovi Urválkovi telefón, ktorý zabezpečoval spojenie vyšetrovateľov Štátnej bezpečnostnej služby so štátnymi žalobcami. Týmto im bolo umožnené v ktorejkoľvek fáze procesu zasiahnuť do jeho vývoja. Kaplan v dokumente PROCES H opisuje skutočnosť, že mechanizmus, ktorý zabezpečoval výrobu politických procesov tvoria 4 základné zložky, ktorými sú politické vedenie, štátna bezpečnosť, justícia a oznamovacie prostriedky spolu s propagandou. Kaplan dodáva, že Štátna bezpečnosť si na týchto politických procesoch vybudovala najväčšiu moc nakoľko sa stala nekontrolovateľnou. Hoci sa priamo nepodieľala na vytváraní politickej línie, vytvárala podmienky pre rozhodnutie politického vedenia v určitých smeroch. Výsledok práce štátnej bezpečnosti bol napríklad aj ten, že urobila z bývalých funkcionárov politických strán odporcov režimu. Dokonca niektorí ľudia, ktorí sa zúčastnili procesu boli na súdne konanie dovezení, aby prejavili nesúhlas s obžalovanými a na druhú stranu, aby súhlasili so sudcami

⁹¹ Proces s vedením záškodníckeho spiknutí proti republice (proces s Miladou Horákovou a spol.) Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php

⁹² PROCES H 2/10 Den druhý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002/> [cit.2024-02.08]

a prokurátormi, uvádza historik Petr Pavlovský v dokumente PROCES H. Bohužiaľ gro divákov procesu tomu celému naozaj verilo. Zároveň Pavlovský uvádza, že títo ľudia boli predovšetkým ovládaní strachom.⁹³ Týmto osobám boli v úradoch či továrňach, v ktorých pracovali rozdávané pozvánky na súdne konanie. Pracujúci boli následne do súdnej siene zväzaní autobusmi. Ešte smutnejší však bol fakt, že okrem plnoletých osôb boli v súdnej sieni prítomné aj deti. Deťom na školách boli taktiež rozdávané pozvánky.⁹⁴ Okrem toho sa obecenstvo procesu každý deň menilo. V súdnej sieni boli teda zakaždým iní ľudia. Bolo to najmä z toho dôvodu, aby si nedokázali pospájať súvislosti do jedného celku.⁹⁵

Ďalším obžalovaným, ktorý bol pred súdom vypočutý po tom, ako vypovedal Nestával, bol Jiří Hejda. Hejda bol ekonomickým odborníkom, ktorý zastával veľmi dôležitú funkciu. Bol členom Ústrednej plánovacej komisie a podieľal sa na zostavení prvého komunistického päťročného plánu. Hejda mal byť vinný za zhromažďovanie informácií o československej ekonomike. Dôležité je ale podotknúť fakt, že všetky tieto informácie boli bežne dostupné verejnosti v štatistikách a odborných publikáciách. Vyšetrovatelia však dospeli k záveru, že zhromažďovanie takýchto informácií spolu s ich podrobnou ekonomickou analýzou, ktorú Hejda dokázal spracovať, bola predmetom štátneho tajomstva, uvádza Cajthaml pre dokument PROSES H. Súvis to má mať tiež s tým, že po nástupe komunistov sa veľmi veľa informácií, ktoré boli dovtedy verejnosti bežne dostupné, stali štátnym tajomstvom. Potom, držanie takýchto informácií bolo zrazu trestným činom.⁹⁶

Na tretí deň súdneho konania, teda piatok, 2. januára boli vypočutí obžalovaní Františka Zemínová, František Přeučil a posledným v tomto dni bol Jan Buchal.⁹⁷ Prvou vypočúvanou bola teda Zemínová. Tomáš Bursík pre dokument PROCES H opisuje Zemínovú ako veľmi aktívnu ženu, už od svojho útleho veku. Od založenia národne socialistickej strany bola jej členkou. V tom čase mala len 15 rokov. Aktívna bola najmä vo veciach, ktoré sa týkali boja za práva žien a taktiež sa zúčastnila aj mnohých demonštrácií.

⁹³ PROCES H 2/10 Den druhý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002/>

⁹⁴ Proces s vedením záškodníckeho spiknutí proti republice (proces s Miladou Horákovou a spol.) Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php

⁹⁵ TASR. Historik: Justičná vražda Milady Horákové má stále tajomstvá. In *svet.sme.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/5440188/historik-justicna-vrazda-milady-horakovej-ma-stale-tajomstva.html> [cit. 2024.02.07]

⁹⁶ PROCES H 2/10, Den druhý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002/>

⁹⁷ Proces s vedením záškodníckeho spiknutí proti republice (proces s Miladou Horákovou a spol.) Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php

Zemínová bola obvinená za zločin vyzvedačstva a zločin velezrady.⁹⁸ Čo sa týka vyšetrovania Zemínovej, jej spomienky sú veľmi zlé. Nakoľko spočiatku sa vo vyšetrovaní kládol najväčší dôraz na činnosť Zemínovej, počítalo sa s tým, že práve Zemínová spolu s Kleinerovou budú stáť na čele skupiny. Tomu boli prispôsobené aj kruté výsluchy. Zemínová po jej prepustení v roku 1960 spomína na to, ako sa jej výsluchov zúčastnil aj Karel Šváb. Pri každom výsluchu, ktorého sa zúčastnil skončila Zemínová s krvavou a rozbitou tvárou. Pri ich poslednom stretnutí na ňu dokonca kričal, že je úplne jedno, či sa prizná alebo nie, rozsudok pre ňu bol podľa jeho slov už dopredu pripravený. Rozsudkom Zemínovej, podľa slov Švába, mal byť trest smrti v prípade, že sa bude súdiť vnútorný odboj. Mali však pripravený aj druhý scenár pre prípad, že sa budú stíhať zahraničné styky. V tomto prípade mal trest smrti postihnúť Horákovú.⁹⁹ Karel Šváb bol známy najmä tým, že využíval nezákonné vyšetrovacie postupy spojené najmä s provokáciou a týraním vypočúvaných osôb. Šváb bol jedným z najdôležitejších funkcionárov straníckej bezpečnostnej politiky a pôsobil v bezpečnostných zložkách. Bol členom tzv. bezpečnostnej päťky a organizačného sekretariátu ÚV KSČ. Svojou činnosťou prispel najmä ku konštruovaniu politických procesov. Neskôr však bol obvinený za krytie nepriateľov vo vnútri strany a následne bol v roku 1952 odsúdený na trest smrti.¹⁰⁰ V rozhlase, ktorý sa púšťal v uliciach počas procesu sa hovorilo o výpovediach všetkých obžalovaných. Rovnako tak aj o výpovedi Zemínovej. Rozhlas informoval verejnosť o skutočnostiach ako napríklad, že Zemínová vypovedá o tom, ako sa vzdala poslaneckého mandátu a začala pracovať v hnutí, ktoré malo rozvrátiť republiku. Rozhlas hovoril aj o tom, ako nadviazala spojenie s emigrantami v zahraničí a rozširovala tak sieť rozvratníckych spolupracovníkov v Československu. Ďalej v rozhlase znelo „*Špionážní zprávy pak dodávala Zemínová do zahraničí prostřednictvím nepřátelských vyzvedáčů...*“ Výsluch Zemínovej bol tak isto vedený na základe otázok, ktoré boli formulované tak, že bolo celkom komplikované na ne odpovedať. V mnohých prípadoch si prokurátor na otázku, ktorú položil sám aj odpovedal alebo za jednu otázkou následne povedal niekoľko útočných viet na osobu vypočúvanej, v ktorých jej vlastne pripomenul, čoho sa dopustila, hoci pravda bola niekde inde. Taktiež ak chcela obžalovaná podať vysvetlenie, ktoré sa sudcom alebo prokurátorom nepáčilo alebo nevyhovovalo ich scenáru proste ju zastavili a nedovolili jej vo vysvetlení pokračovať.

⁹⁸ PROCES H 3/10, Den tretí. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003/>

⁹⁹ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.257-258

¹⁰⁰ Karel Šváb. Dostupné na internete: <https://www.politickeprocesy.cz/cs/osoba/svab-karel-3WarRI>

Například předseda senátu položil Zemínové otázku: „Řekla jste mu, že strana může být obnovena jen tehdy, padne-li lidově demokratické zřízení?“ . Zemínova odpověděla : „Já jsem mu řekla...“ tu ju předseda senátu přerušil a opět položil tú istú otázku. Zemínová tak musela odpovedať len jedným slovom áno alebo nie. Jej odpoveď bola nie. Následne předseda senátu žiadal od Zemínovej, aby svoje nie vysvetlila . Nakoniec ju však ani nenechali dohovoriť a bola jej položená ďalšia otázka. Ďalším vypočúvaným v tomto dni bol obžalovaný František Preučil. Počas výpovede Preučila bola použitá tzv. konfrontácia. Kaplan v dokumente PROCES H vysvetľuje konfrontáciu ako prostriedok, ktorý sa využíval v prípade, že sa niekto z obžalovaných nechcel priznať. Táto konfrontácia bola vopred pripravená. Výpoveď osoby, s ktorou bola osoba, ktorá sa nepriznala konfrontovaná bola dopredu napísaná vyšetrovateľmi. To či osoba, voči ktorej konfrontácia smerovala dané obvinenie poprela alebo nie nebolo podstatné. Podstatné bolo to, čo povedal ten, ktorý vystupoval ako svedok. Čiže ten, ktorý bol naspamäť naučený svoju výpoveď.¹⁰¹ Konfrontáciu opisuje aj Kleinerová v protokole o výpovedi z roku 1968. Opisuje však konfrontácie, ktoré sa vykonávali počas vyšetrovania. Uvádza, že vyšetrovateľ ju oboznámil s kým bude konfrontovaná, aké budú položené otázky jej a aké budú položené otázky osobe, s ktorou bude konfrontovaná. Zároveň jej vyšetrovateľ povedal, ako musí na otázky odpovedať. Keď mala byť konfrontovaná s Preučilom, vraj ho nespoznala. Podľa opisu Kleinerovej vyzeral ako mŕtvola pretože bol vo veľmi biednom stave. Spoznala ho vraj až podľa hlasu.¹⁰² V tomto prípade išlo o Preučila, ktorý pred súdom tvrdil, že sa so Zemínovou uzavreli dohodu, na základe ktorej bude organizovať činnosť teroristických skupín. Síce sa zároveň snažil toto tvrdenie ospravedlniť tým, že nemôže tvrdiť, že sa o tom rozprávali úplne otvorene a jasne, následne však potvrdil, že to z ich jednania takto vyplývalo. Ďalej vysvetľoval, že sa dohodli na tom, že sa pokúsi vyhľadať vojaka z pomedzi bývalých príslušníkov strany národne socialistickej, ktorý by takúto koordináciu činnosti teroristických skupín bol schopný vykonať. Zemínová sa k tomu vyjadrila, že o žiadnom vojakovi nevedela a že si na žiadnu vec s vojacom vôbec nepamätá. Jediné na čom sa s Preučilom dohodli podľa slov Zemínovej bolo to, že musia zamedziť tomu, aby nikde neprebehla žiadna akcia. Následne bol vyzvaný Preučil, aby pristúpil k Zemínovej a opakoval jej do očí to, čo povedal vo svojej výpovedi. Preučil počas konfrontácie povedal:

¹⁰¹ PROCES H 8/1, Den osmý. Dostupné na internete: <https://www.cesktelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008/>

¹⁰² KAPLAN, K. *Druhý proces Milada Horáková a spol.- rehabilitační řízení 1968-1990*, Karolinum, 2008, s. 188

„Já jsem, určite se pamatuji, že jsme o tom mluvili a že já jsem řekl, že se pokusím tu vojenskou osobu sehnat.“. Zemínová na to uvádza, že ona mu nekázala zháňať žiadnu vojenskú osobu. Preučil na to odpovedá v tom zmysle, že to on ani netvrdí. Viac súdu nebolo treba. Takto prebehlo mnoho konfrontácii počas celého procesu. Cajthaml uvádza, že v podstate išlo o situáciu, kedy jeden z vyšetrovaných, ktorého bolo najjednoduchšie presvedčiť hral pomocníka vyšetrovateľov. Jeho úlohou tak bolo prostredníctvom naučenej výpovede donútiť druhého vyšetrovaného k priznaniu k svojim zločinom. Horáková pri konfrontácii s Preučilem, uviedla, že ona bola tá, ktorá ho vyzvala k spolupráci. Preučil však v dokumente PROCES H hovorí o tom ako prebiehalo vyšetrovanie. Opisuje priebeh jeho väzby. Cela, v ktorej bol umiestnený bola podľa jeho slov veľká. Okná na cele boli zatemnené, takže z nich nikam nebolo vidieť. Na cele nemal nič. Nemohol mať ani základné hygienické prostriedky ako napríklad zubnú kefku. Opisuje to ako najväčšie ľudské poníženie. Nemal dokonca ani kapesník. Keď potreboval kapesník, musel zaklopať na dvere, aby si mohol vyfúkať nos a potom ho musel vrátiť. Ďalej Preučil spomína na to, že si na cele nemohol ani sadnúť na zem. Musel stále dookola pochodovať. Keď náhodou zastal, pretože sa nad niečím zamyslel alebo proste už nevládal, v ten okamih mu príslušník začal kopat na dvere a kričal aby ďalej pochodoval. Čo sa týkalo noci, nemal tam žiadnu posteľ. Musel ležať na holej zemi. Nemal nič ani len deku. To však opisuje ako to, čo mu vadilo najmenej. O to horšie však bolo, že na neho celú noc svietilo ostré svetlo a nedovolili mu spať. Každých dvadsať minút mu kopali do dverí a on musel vstať a hlásiť sa strážnikom, spomínal Preučil.¹⁰³ Ďalším obžalovaným, ktorý v tento deň vypovedal bol Jan Boucahl. Bol to obyčajný dedinčan, ktorý žil v dedine 320 km od Prahy. Bouchal pôsobil zo všetkých obžalovaných najviac zničene. Priznával sa ku všetkému, čo mu súd kládol za vinu. Bol naučený protokoly od slova do slova a je na ňom vidieť, že sa bojí toho, že niečo povie nesprávne. Historik Bursík zastáva názor, že je to dôsledok vyšetrovacích metód a zároveň to bolo spôsobené tým, že jeho podmienky vo vyšetrovacej väzbe patrili medzi tie najhoršie. O mnohých veciach vypovedal tak, že vety ani nevedel dokončiť vlastnými slovami. Tieto vety boli potom doplnené súdom a Bouchal len zopakoval slová. Napriek tomu, že sa Bouchal priznal ku všetkému, z čoho ho súd obviňoval, bol v rozhlase opisovaný ako terorista, ktorý sa pred súdom hrá na človeka, ktorý zastáva mier a nikdy nepomyslel na krv, no sám bol človekom, ktorý zhromažďoval násilníkov do skupín, ktoré mali údajne vraždiť.

¹⁰³ PROCES H 8/10, Den osmý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008/>

Rozhlas ďalej uvádza, že pre týchto násilníkov mal Bouchal pripravené zbrane a granáty a chcel zabíjať nevinných občanov. Nakoniec však súdu nestačilo ani to, že sa priznal aj k tomu, čo nespáchal. Súd ho ďalej vypočúval. Chcel od neho počuť aj to, čo sám Bouchal nevedel. Po jeho výpovedi bol k slovu vyzvaný Bouchalov obhajca, ktorým bol JUDr. Richard Neuman. Bohužiaľ tak ako pri každom z obžalovaných, ani v tomto prípade nebol prejav obhajcu zachytený na filmovom zázname, ktorý bol točený filmármi Ministerstva národnej bezpečnosti.¹⁰⁴

Prvé tri dni proces prebiehal v rámci možností celkom normálne. To znamená, že podľa pripraveného scenára. Počas nasledujúcich šiestich dní však začali do súdnej siete nosiť príslušníci rezolúcie, v ktorých mal ľud žiadať o spravodlivé tresty. Čo sa týka kampane z ÚV KSČ boli rozposlané hotové pokyny k tomu, ako má byť vytváraná atmosféra. Pokyny kázali o procese organizovať spravodajstvo. Tlač, ktorá pravidelne vychádzala plnila pokyny priam úplne presne. V tlači sa nachádzali titulky ako napríklad: *Vlastizradci na soud lidu, s podtitulom: Zaproductanci západního imperialismu chtěli zničit republiku a zvrátiť lidovědemokratické zřízení. Alebo například Teroristická banda Fráni Zemínové, Zrádci bez masky či Pracující lid žádá přísné potrestání rozvratníků.*¹⁰⁵ Informácie o procese sa dokonca nachádzali aj v detských časopisoch. Jediným časopisom, kde sa nenachádzali žiadne informácie bol časopis pre úplne najmenšie deti. Učitelia na školách dokonca kládli žiakom otázky, či im doma rodičia púšťajú proces a čo si o ňom myslia. Týmto spôsobom tak učitelia nútili deti nepriamo donášať na svojich rodičov. Ak by boli rodičia detí proti procesu, pravdepodobne by boli zatknutí alebo vyšetrovaní príslušníkmi Štátnej bezpečnosti.¹⁰⁶ Celý proces bol teda sprevádzaný propagandistickou kampanou. Do tejto kampane bol zapojený rozhlas, film a tlač. Dohodnuté bolo tiež aj to, že bude vytvorená akási komisia, ktorá bude pripravovať podklady pre novinárov. 25. mája 1950 sa na ministerstve spravodlivosti konala porada so zástupcami filmu, rozhlasu a tlače. Na tejto porade im bolo vysvetlené, čo sa od nich očakáva. Taktiež boli zástupcovia oboznámení tým, že majú spolupracovať s komisiami, ktoré im budú každý deň pripravovať úryvky z protokolov. Čo sa týka filmu, mal byť točený tak, aby nevynikla tá stránka

¹⁰⁴ PROCES H, 3/10 Den tretí. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003/>

¹⁰⁵ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha, 2. vydanie, 2018. s.260-262

¹⁰⁶ POVSTANTE, SÚD PRICHÁDZA! – Milada Horáková vs. Ludmila Brožová Dostupné na internete: https://youtu.be/UnOujzWGe1U?si=CC_0i_Zaj0fkq4pn

obžalovaných, ktorá zobrazuje ich ľudskosť.¹⁰⁷ Jedným z najviac zavádzajúcim prvkom celej kampane bolo obvinenie obžalovaných, že zaujímajú sympatie k fašizmu. V súdnej sieni na to, aby takéto obvinenie bolo čo najviac dôveryhodné aj pre občanov, ktorí sa mali zúčastniť procesu ako diváci, boli nad vystavenými zbraňami vyvesené nacistické vlajky. Malo ísť o zbrane, ktoré mali byť Horákovej a ostatným zabavené v rámci ich teroristickej činnosti. Hoci boli tieto vlajky zvesené tesne pred začatím procesu, zachytiť sa ich podarilo na fotografii, ktorú vytvorila Česká tlačová kancelária.¹⁰⁸ Avšak napriek rozsiahlej propagande a množstvu súhlasných reakcií spolu s nespočetným množstvom rezolúcií, ktoré žiadali spravodlivé tresty, sa našli aj ľudia, ktorí s procesom nesúhlasili. Títo ľudia sa o procese vyjadrovali, že je proces zmanipulovaný. Ženy sa údajne stretávali na poliach a diskutovali o tom, že ľudia, ktorí škodia republike by síce mali byť potrestaní ale že ženy by nemali byť za žiadnych okolností popravované, uvádza historička Pavlína Formánková pre dokument PROCES H.¹⁰⁹ Po skončení procesu vznikol dokument, ktorý bol veľmi silno poznačený dobovou propagandou. Tento dokument má názov Šedá kniha. Šedú knihu vydalo ministerstvo spravodlivosti a popisuje v nej celý priebeh procesu. Táto publikácia však mala byť dôkazom toho, že celé súdne konanie bolo vedené poctivo a spravodlivo. Z tohto dôvodu bolo mnoho výpovedí pozmenených. Napríklad v záverečnej reči Horákovej chýbalo až 13 pasáží, ktoré v skutočnosti podľa rozhlasu aj podľa filmu povedala. Texty výpovedí boli autormi pozmeňované tak, aby zodpovedali zámeru.¹¹⁰

Pred tým ako došlo k zahájeniu samotného procesu sa na Ministerstve spravodlivosti konalo niekoľko porad. Porady sa uskutočňovali za účasti Dr. Klosa a všetkých členov senátu. To znamená, že na týchto poradách boli prítomní sudcovia z ľudu, prokurátori a tiež členovia Štátnej bezpečnostnej služby. Na poradách boli diskutované všetky možné scenáre, ku ktorým by mohlo dôjsť. Či už pri výpovedi obvinených alebo svedkov. V rámci hlavného pojednávania bola vopred pripravená spolupráca predsedu senátu s prokurátormi. Táto spolupráca mala zabezpečiť to, že nedôjde ku kríženiu otázok. Takáto príprava priniesla jej

¹⁰⁷ FORMÁNKOVÁ, P., KOURA, P., *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* (historická studie a edice dokumentů), Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2008 S. 33-39

¹⁰⁸ FORMÁNKOVÁ, P., KOURA, P., *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* (historická studie a edice dokumentů), Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2008 str. 47

¹⁰⁹ PROCES H, 5/10 Den pátý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005/>

¹¹⁰ KAPLAN, K., JANÁČ, M. *Poslední slova obžalovaných v procesu s Miladou Horákovou „a spol.“* Dokumenty. Dostupné na internete: <https://sd.usd.cas.cz/pdfs/sod/2006/01/12.pdf> [cit.2024-02-10]

tvorcom priaznivé výsledky, nakoľko celý proces prebehol podľa plánu.¹¹¹ 27. mája 1950 teda 4 dni pred začatím súdneho procesu sa na ministerstve spravodlivosti konala posledná schôdza, na ktorej bolo prítomných 25 ľudí. Na schôdzi sa prejednávalo občerstvenie obžalovaných a aj ich zdravotný stav. Podotknutý tu bol aj fakt, že mnohí z obžalovaných nemusia zvládnuť niekoľkohodinový výsluch v stoji. Ďalším bodom schôdze bolo obecenstvo, za ktorého výber sa zaručili krajské sekretariáty KSČ. Na schôdzi sa ďalej prejednávali obžalovaní. Pri každom z nich sa určilo k čomu konkrétne budú otázky v rámci ich výsluchu smerovať a tiež sa určilo aj to, čo má byť zamlčané a to, čo za žiadnych okolností nesmie byť zverejnené.¹¹² Následne počas celého procesu sa každý jeden deň konali na Štátnej prokuratúre porady, na ktorých sa kritizovalo doposiaľ prebehnuté konanie a zároveň sa zabezpečila účinná príprava na nasledujúci deň.¹¹³ Teatrológ a publicista Vladimír Just vysvetľuje v dokumente PROCES H, rozdelenie jednotlivých úloh pri plánovaní procesu. Hovorí o viacstupňovej réžii, ktorá bola ovládaná viacero režisérmi. Hlavným z nich mala byť Štátna bezpečnostná služba a aparát na ÚV KSČ. Karel Klos mal byť osobou, ktorá to celé sledovala a hodnotila. Nebol však jediným režisérom nakoľko takýto režiséri mali svojich asistentov. Títo asistenti vykonávali tú najhoršiu robotu, ktorou bolo získavanie výpovedí. Režisér potom už len dával dokopy fakty a vytváral z nich jeden celok. Minister národnej bezpečnosti dokonca udelil peňažné odmeny služobne zaradeným súdruhom vo veliteľstve Štátnej bezpečnostnej služby. Išlo o peňažné odmeny za veľmi dobré odborné výkony a za pracovné vypätie, ktoré odmeňovaní utrpeli počas prípravy procesu a počas vyšetrovania. Najvyššia čiastka odmeny bola 10 000 korún československých a bola udelená Milanovi Moučkovi.¹¹⁴ To, že je proces len vopred naplánovaným divadlom sa medzi riadkami snažili povedať aj niektorí z obžalovaných. Boli to najmä tí, ktorí očakávali trest smrti.¹¹⁵

¹¹¹ BARBORA, F. Proces s JUDr. Miladou Horákovou a spol.: z dobových dokumentov. In *pravnelisty.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1106-proces-s-judr-miladou-horakovou-a-spol-z-dobovych-dokumentov> [cit. 2024-02-11]

¹¹² FORMÁNKOVÁ, P., KOÚRA, P., *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* (historická studie a edice dokumentů), Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2008 S. 33-39

¹¹³ BARBORA, F. Proces s JUDr. Miladou Horákovou a spol.: z dobových dokumentov. In *pravnelisty.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1106-proces-s-judr-miladou-horakovou-a-spol-z-dobovych-dokumentov> [cit. 2024-02-11]

¹¹⁴ PROCES H, 8/10 Den osmý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008/>

¹¹⁵ TASR. Historik: Justičná vražda Milady Horákové má stále tajomstvá. In *svet.sme.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/5440188/historik-justicna-vrazda-milady-horakovej-ma-stale-tajomstva.html> [cit. 2024.02.11]

Sobota 3. júna 1950, bola štvrtým dňom procesu. Pred súdom boli vypočutí obžalovaní Antonie Kleinerová, Oldřich Pecl a Závěš Kalandra.¹¹⁶ Ako prvá teda svoju výpoveď podala Kleinerová. Kleinerová bola sociálnou pracovníčkou a poslankyňou strany československých národných socialistov. Pred tým však nebola politicky činná. Za druhej svetovej vojny bola za svoju odbojovú činnosť odsúdená k väzeniu a neskôr bola umiestnená do koncentračného tábora Ravensbruck, kde bola až do konca vojny. Kleinerová priznala, svoju vinu zo zločinu velezrady a vyzvedačstva. Kleinerová už pri prípravách pred procesom mala na starosti prokurátorka Brožová a tá jej kládla aj otázky. Kleinerová počas svojej výpovede tvrdila, že sa dopustila zrady proti svojej vlasti. Na otázku Brožovej odpovedá: „*Paní prokurátorko, během své vyšetřovací vazby jsem si docela jasně uvědomila do jakých důsledků šla moje protistátní činnost. Že vlastně byla jedinou a nepretržitou škodou mému vlastnímu národu.*“ Pri výpovedi Kleinerovej zaujímajú predsedu senátu úlohy Růženy Pelantovej a tiež to, z akého dôvodu odišla za hranice, konkrétne, či bola dôvodom jej cesty za hranice dohoda s Kleinerovou. Kleinerová uvádza, že bola Pelantová vyslaná ako priamy agent, na zabezpečenie morálnej podpory. Podľa Brožovej mala byť morálnou podporou, o ktorej Kleinerová hovorila atómová bomba a zbrane. Historik Tomáš Bursík pre PROCES H vysvetľuje, že to, čo Kleinerová počas výsluchu hovorila nebola pravda. Bol to výsledok vyšetrovania, o ktorom neskôr vypovedala. V protokole o výpovedi z roku 1968 Kleinerová opisuje, že jej vyšetrovateľom bol muž menom Karel. Karel ju síce nebil no neraz sa stlo, že ju odviezol do malej miestnosti, kde sa dalo iba stáť. Následne bola do tejto miestnosti vpúšťaná neznáma látka, ktorú musela vdychovať v dôsledku čoho upadla do bezvedomia. Keď sa z bezvedomia prebrala sedela na stoličke na chodbe, opisuje Kleinerová. Okrem toho spomína, že skoro počas celej doby ako bola vo väzbe v Ruzyni bola v noci aj šesť krát zobudená a musela sa hlásiť. Na protest začala držať hladovku lebo verila, že si tým skráti život. Chcela sa dokonca aj podrezať kúskom skla.¹¹⁷ Dokonca Jozef Nestával spomínal, že keď mal byť konfrontovaný s Kleinerovou a priviedli ho do miestnosti, kde Kleinerová sedela, na otázku, či pozná túto osobu Nestával vyhlásil, že nie. Spoznal ju až keď prehovorila. Bola v tak zúboženom stave, že ju nebolo možné spoznať z pohľadu, opisuje túto skutočnosť Koura v dokumente PROCES H. Tak isto aj v tomto prípade sa odohrala situácia, kedy v okamihu keď dal predseda senátu slovo obhajcovi Vízkovi, vypli sa

¹¹⁶ Proces s vedením záškodníckeho spiknutí proti republike (proces s Miladou Horákovou a spol.) Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php

¹¹⁷ KAPLAN, K. *Druhý proces Milada Horáková a spol.- rehabilitační řízení 1968-1990*. Karolinum, 2008, s. 185,186

mikrofóny aj kamery. Nasleduje ďalší obžalovaný, ktorým je Oldřich Pecl. Na to aby bol Pecl do procesu zaradený existovali 3 dôvody. Prvým bol ten, že bol podnikateľom a z tohto hľadiska bol tvorcami procesu označovaný ako vykorisťovateľ robotníckej triedy, uvádza Koura pre dokument PROCES H. Ďalším dôvodom bol juhoslovenský pôvod jeho manželky, nakoľko v tej dobe prebiehal konflikt medzi Sovietskym zväzom a Juhosláviou. Tretím dôvodom bol fakt, že ešte počas štúdia bol Pecl členom tzv. Kostufry, čo bola komunistická študentská frakcia. Na základe prechodu zo študentského komunistu na podnikateľa bol považovaný za zradcu robotníckej triedy. Posledným obžalovaným v tento deň bol Závěš Kalandra. Kalandra bol redaktorom rôznych časopisov ako napríklad časopisu Rudé právo alebo týždenník Tvorba. Bol tiež podporovateľom Gotwalda a poskytoval argumenty pre jeho politiku. Kalandra mal dokonca naštápané k tomu aby sa stal človekom s významným postavením v Komunistickej strane a zmocnil sa významnej politickej funkcie, uvádza Blažek v dokumente PROCES H. Okrem toho Bol Kalandra označovaný za trockistu, hoci on sám trockizmus odsudzoval. Kalandra sa síce držal scenáru procesu, no nakoľko vedel, že bude pravdepodobne odsúdený k trestu smrti, dovolil si vysloviť pár ironických poznámok, čo však veľmi rozhodilo Viesku, nakoľko tieto poznámky neboli súčasťou programu.¹¹⁸

Proces následne pokračoval v pondelok, 5. júna 1950. Bol to piaty deň súdneho procesu. V tento deň pred súdom vystúpili obžalovaní Zdeněk Peška, Vojtěch Dundr, Bedřich Hostička a Jiří Křížek. Prvým obžalovaným, ktorý predniesol svoju výpoveď bol Zdeněk Peška. Peška bol profesorom a odborníkom na ústavné právo. Počas druhej svetovej vojny bol členom Petičného výboru Věrný zůstaneme. Dvořáková pre dokument PROCES H približuje skutočnosť, že Peška stál pri pripravovaní novej ústavy ako hlavný odborník na ústavné právo. Po vojne sa Peška spolu s Horákovkou podieľali na tvorbe povojnového konceptu ústavy. Peška mal byť pôvodne súdený za vytváranie ilegálnej opozičnej strany, ktorá sa mala pokúsiť nadobudnúť kontakty aj s demokratmi za hranicami. Po tom, čo bolo rozhodnuté, že proces bude rozšírený o politikov z iných politických strán ako bola národne socialistická strana, bol Peška zatknutý a zaradený do procesu s Horákovou a spol., uvádza historik Cajthaml pre dokument PROCES H. Po Peškovi nasledoval výsluch Vojtěcha Dundru. Dundra pracoval ako redaktor. Od roku 1926 pôsobil ako ústredný tajomník sociálnej demokracie. Dundra rovnako ako Peška nemal byť pôvodne súdený v procese

¹¹⁸ PROCES H 4/10, Den čtvrtý. Dostupné na internete: <https://www.cesktelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640004/>

s Horákovou a spol. Podľa prokurátora Viesku mal Dundra spolupracovať s nacistami, hoci bol aktívnym účastníkom protinacistického odboja. Po tom ako dostal slovo Dundrov obhajca Bartoš, filmári opäť stopli nakrúcanie a vypol sa mikrofón. Ďalším obžalovaným, ktorý vypovedal po Dundrovi bol Bedřich Hostička. Hostička bol právnikom a funkcionárom ľudovej strany. Po februári 1948 pracoval na zostavení programu ľudovej strany z osôb, ktoré nevykonávali činnosť Národnej fronty. Tento program mal mať základy v kresťanstve, uvádza historik Jozef Halla pre dokument Proces H. Hostička zasielal informácie do zahraničia, čo bolo dôvodom na to, aby bol dodatočne súdený v procese s Horákovou a spol. Hostička bol k svojim výpovediam taktiež nútený fyzickým a psychickým nátlakom. Vyšetrovanie, ktoré sa vykonávalo s jeho osobou opisuje tak, že mu dali na oči mokrú handru a niekoľko dní ho bili. Medzi tým sa však musel zúčastňovať výsluchov. Okrem toho mal v tom čase len päť ročného syna. Toho vraj vyšetrovatelia veľmi radi spomínali. Hostička priznal, že po tom všetkom podpísal všetko, čo mu prikázali.¹¹⁹ Posledným obžalovaným, ktorý vypovedal v tento deň a zároveň posledným obžalovaným v rámci celého procesu s Horákovou bol Jiří Křížek. Křížek bol advokátom po celý svoj pracovný život. V procese mu bolo vytknuté to, že zastupoval radu diplomatických zastúpení a šľachtických rodov. Hala uvádza, že to bolo spájané s cudzími mocnosťami a tiež s ľuďmi, ktorí sú považovaní za nepriateľov ľudovodemokratického zriadenia.¹²⁰

V utorok, 6. júna 1950 pred súdom vystúpili svedkovia. Svedkov bolo vypočutých v tento deň dokopy 19.¹²¹ Svedkovia boli rozdelení do dvoch skupín. Prvou skupinou boli tí, ktorí mali súvis s predmetom obžaloby, s obvinenými sa poznali a vo väčšine prípadoch boli postavení pred súd v nasledujúcich procesoch. Druhou skupinou svedkov, boli tí, ktorí nemali absolútne žiadny súvis s procesom. Úlohou ľudí z druhej skupiny svedkov, nebolo obviňovanie obžalovaných z konkrétnych činov. Ich úlohou bolo predovšetkým opísať celkový charakter obžalovaných, najmä ako zradcov. Títo ľudia však vypovedali o skutočnostiach, ktoré sa odohrali v tridsiatych rokoch a nemali nič spoločné s činnosťami po februári 1948 a z toho dôvodu nemali ani nič spoločné s predmetom obžaloby, uvádza historik Koura pre dokument PROCES H. Dvaja svedkovia, ktorí podali výpoveď boli robotníkmi Antracitového dolu, ktorého vlastníkom bol Pecl. Títo robotníci mali pred súdom

¹¹⁹ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.273

¹²⁰ PROCES H 6/10, Den šestý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006/>

¹²¹ Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice (proces s Miladou Horákovou a spol.) Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php

opisovať, v akých zlých podmienkach mali pracovať. Opisovali ako nemali kúpeľne ani šatne. Sťažovali sa tiež na malé platy. Okrem toho, bolo Peclovi vytknuté aj to, že sa nikdy nezúčastnil práce pod zemou v jeho antracitových doloch. Keď dostal slovo Pecl, opísal súdu, že firmu prevzal v dlhoch, ktoré predstavovali 200 000 korún nevyplatených výplat. Robotníci pred tým namiesto mzdy dostávali uhlie, ktoré mohli predávať. Pecl dlhy vyplatil a dal postaviť kúpeľne a sprchy. Súd, filmárov a ani rozhlasových pracovníkov táto skutočnosť nezaujímal. Z toho dôvodu, je výpoveď Pecla len na stenozázname. Hoci výpovede týchto svedkov nemali nič spoločné so samotným procesom, boli do procesu pridani z politických dôvodov, ktoré boli najmä vyburcovať nenávisť robotníckej triedy voči obžalovaným. Petr Koura pre dokument PROCES H opisuje ako boli svedkovia nútení k výpovediam. Hovorí o tom, že na svedkov boli používané také isté mechanizmy ako na obžalovaných. To znamená fyzický a psychický nátlak. Títo ľudia sa v dôsledku tlaku, ktorí bol na nich vyvíjaný taktiež museli naučiť texty svojich výpovedí dopredu, ktoré potom opakovali pred súdom. Medzi svedkami vypovedal aj Josef Palivec. Palivec bol významný český spisovateľ, ktorý pôsobil na ministerstve zahraničných vecí. Na začiatku 70. rokov napísal o svojich spomienkach na vyšetrovanie. Opisuje ako ho vyšetrovatelia pripravovali na proces. Svojou výpoveďou mal priťažiť konkrétnym obžalovaným. Palivec však bol jedným z tých, ktorí sa nedržali predpísaného scenára. Hoci mu vyšetrovatelia sľubovali nižší rozsudok, počas svojej výpovede sa celý čas snažil uvádzať skutočnosti tak, aby nimi neublížil nikomu okrem seba, uvádza Blažek pre dokument PROCES H. Skutočnosť, že sa Palivec nedržal scenára ho onedlho dobehla. Palivec bol vyvedený na chodbu. Referent na neho začal na chodbe kričať a nasadil mu putá. Potom ho postavil čelom k stene v tmavej prázdnej diere. Po tom ako referent odišiel prišiel muž, ktorý režíroval celý proces a začal na Palivca kričať, že majú doklady na to, že je medzinárodný špión. Palivec ani v tomto prípade nesklopil uši, pretože jeho reakcia bola taká, že ich doklady sú falošné. Palivcovi kvôli odbočeniu od scenára, nedovolili dvanásť dní a dvanásť nocí spať. Vraj sa pri tom skoro zbláznil no nakoniec to zvládol. Slová referenta o tom ako sa obetoval boli pre neho najväčšou pochvalou. Koura v dokumente PROCES H uvádza, že mnohí svedkovia boli tak spracovaní, že usvedčovali ľudí zo zločinov, ktorých sa ani nedopustili. Jedným z takých svedkov bol aj Jaromír Kopecký. Príslušníci Štátnej bezpečnosti ho vydierali prostredníctvom rodinných príslušníkov. Bol tak svedkom, ktorý pred súdom povedal všetko to, čo bolo od neho žiadané. Takýto svedkovia sa označovali ako automatickí alebo univerzálni svedkovia. Z dôvodu, že takýto človek povedal všetko, čo od neho vyšetrovatelia

žiadali, mohol byť použitý voči osobám, ktoré týmto vyšetrovacím metódam ešte nepodľahli, uvádza Koura.¹²²

Ďalším dňom procesu bola streda 7. júna. V tento deň súd vypočul posledných svedkov.¹²³ Po tom, ako bol vypočutý posledný svedok sa súd uzniesol na pokračovaní v súdnom pojednávaní s vylúčením verejnosti. V súdnom pojednávaní sa pokračovalo za prítomnosti senátu, štátneho žalobcu, obžalovaných a ich obhajcov. Bez prítomnosti verejnosti boli vypočutí znalci z odboru vojenského spravodajstva a Štátnej bezpečnostnej služby. Čo sa týka obhajcov, počas celého procesu pri ich prejave bol vypínaný mikrofón a filmári väčšinou nenatáčali. Stanislav Balík, historik advokácie pre dokument PROCES H uvádza, že títo advokáti neboli úplne advokátmi v tom zmysle v akom to chápeme dnes. Nebola to advokácia, ktorej hlavným zmyslom je nezávislosť. Tá závislosť advokátov bola spôsobená prijatím Zákona o advokácii z roku 1948. Tento zákon nadobudol účinnosť 1. januára 1949. Už od jeho účinnosti zákon počítal len s advokátmi, o ktorých rozhodne komisia, že sú oddaní ľudovodemokratickému zriadeniu. A len títo budú následne prevzatí do advokátskych poradní. Sám zákon vo svojom § 2 ods. 1 a 2 uvádza: *„Advokáti vykonávajú advokáciu iba v krajských sdruženíach advokátov podľa ďalších ustanovení tohto zákona. Za člena krajského sdruženia advokátov sa môže prijať len československý občan štátne spoľahlivý, oddaný ľudovodemokratickému zriadeniu, ktorý preukáže predpísanú odbornú spôsobilosť.“*¹²⁴ Balík ďalej uvádza, že po týchto čistkách zostalo len okolo 570 advokátov z pôvodných zhruba 2500, ktorí pôsobili na konci 1. republiky. Obžalovaní v tej dobe nemali v podstate žiadnu šancu na to, aby si mohli uplatniť právo na obhajobu spolu s možnosťou výberu advokáta ako je tomu dnes. Existoval len veľmi krátky zoznam advokátov, ktorí mohli byť pripustení do procesu pred štátny súd, uvádza Balík. Okrem Jiřího Křížka mali všetci obžalovaní ustanovených obhajcov ex offio. Obžalovaní mali možnosť sa s obhajcom stretnúť len tesne pred procesom. Toto stretnutie však bolo pod dohľadom vyšetrovateľov a celé sa zaznamenávalo na zvukový záznam. Takže nebola žiadna šanca, že by obhajca nejakým spôsobom pomohol obžalovanému, nakoľko išlo o zoznam pripravených obhajcov, ktorí mali len zapadnúť do scenára procesu. Rovnako tiež pri záverečných rečiach, ktoré obhajcovia mali predniesť, išlo o reči, ktoré boli vopred pripravené a schválené. Zo všetkých

¹²² PROCES H 7/10, Den sedmý. Dostupné na internete: <https://www.cesktelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007/>

¹²³ Proces s vedením záškodníckeho spiknutí proti republike (proces s Miladou Horákovou a spol.) Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php

¹²⁴ Pozri Zákon o advokácii zo dňa 22. decembra 1948 č. 322/1948 Zb.

obhajcov, ktorí sa procesu zúčastnili sa našiel jeden, ktorý sa odvážil predniesť svoju vlastnú záverečnú reč a nie tú, ktorú mal pripravenú. Bol ním advokát Miloš Čeřovský.¹²⁵

Deň ôsmy. Bol to štvrtok 8. júna 1950. Tento deň bol zároveň posledným dňom celého vykonštruovaného procesu. Súd sa uzniesol, že ďalšie dôkazy a výsluchy svedkov nie je potrebné vykonávať. Tento deň sa tak začal prednesom záverečných rečí. Ako prvý záverečnú reč predniesol prokurátor Vieska. Záverečné slovo Viesku trvalo 2 hodiny a opísal v ňom celkovú medzinárodnú situáciu do ktorej včlenil proces a obžalovaných vykreslil ako nepriateľov spoločnosti. Ako druhý predniesol svoju záverečnú reč prokurátor Urválek. Ten sa v nej dopodrobna vyjadroval ku každému z 13 obžalovaných. Opísal ich ako zločincov, ktorí si zaslúžia najtvrdší trest. Treťou záverečnou rečou bola reč prokurátorky Brožovej. Brožová v nej opísala Horákovú ako osobu, ktorá za účelom zničenia republiky, dávala dokopy nepriateľskú skupinu. Po záverečných rečiach prokurátorov, predniesli záverečné reči obhajcovia.¹²⁶ Záverečné reči obhajcov sa však zachovali iba na stenozázname. Filmári ich nedokumentovali a rozhlas ich taktiež nevysielal. Rozhlasový komentátor zhrnul záverečné reči obhajcov do dvoch viet: *„Připomněli soudu jako polehčující okolnost plné doznání ze zločinů velezrady a vyzvědačství. A obsáhle poukázali, že hlavním organizátorem tohto protistátního spiknutí je ve skutečnosti naše zrádná emigrace v zahraničí, sloužící v žoldu angloamerických válečných štváčů!“*¹²⁷ Následovali záverečné reči obžalovaných, ktoré predniesli tom poradí, v akom predniesli svoje výpovede. Po tom ako sa posledný krát obžalovaný vyjadril k svojej trestnej činnosti vyhlásil predseda senátu pojednávanie za ukončené. Súd sa následne odobral na záverečnú poradu o rozsudku. Hlavné pojednávanie bolo z tohto dôvodu prerušené do 20:00 hod. O 20:00 hod do súdnej siene vstúpil senát Štátneho súdu a vyzval prítomných aby povstali a vypočuli si rozsudok.¹²⁸ Hoci sa senát odobral na záverečnú poradu o rozsudku, rozsudku boli vopred pripravené niekde inde. Alena Šimánková z Národného archívu hovorí o existencii dokumentu, ktorý bol adresovaný len do rúk Karla Klosa. Ide o dokument, ktorý vznikol na jednej z porad na ministerstve spravodlivosti. Podpísal ho prokurátor Ziegler. V tomto dokumente sú vymenovaní všetci obžalovaní. Pri každom mene obžalovaného je

¹²⁵ PROCES H 8/10, Den osmý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008/>

¹²⁶ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.274

¹²⁷ PROCES H 9/10, Den devátý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640009/>

¹²⁸ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.274,275

prepísaný návrh trestu, ktorý mu má byť uložený. Tento dokument je dôkazom toho, že bolo s trestami manipulované, uvádza Šimánková.¹²⁹

3 ROZSUDOK A DOPADY PROCESU

Súd vyniesol rozsudok v mene republiky. V rozsudku uznal Štátny súd obžalovaných vinných za z toho, že sa spolčili navzájom a tiež, že sa spolčili s ďalšími osobami, čím došlo k pokusu o zničenie samostatnosti republiky. Taktiež k pokusu o zničenie a rozvrátenie jej ľudovodemokratického zriadenia a spoločenskej a hospodárskej sústavy republiky, zaručených ústavou a prišli do priameho a nepriameho styku s cudzími mocnosťami a s cudzími činiteľmi, pri čom ich jednaním bola zvláštnou mierou ohrozená samostatnosť republiky, jej ľudovodemokratické zriadenie a spoločenská a hospodárska sústava, zaručená ústavou. Podľa rozsudku Zemínová, Přeučil a Bouchal zozbierali a organizovali branné a pomocné sily. Ďalej v rozsudku stálo, že sa všetci spolčili navzájom a s inými k vyzvedaniu a zároveň prezrádzaniu štátneho tajomstva cudzím mocnostiam, pri čom boli úlohami členov tejto organizácie vyzvedanie štátneho tajomstva. Po dlhšiu dobu v značnom rozsahu a spôsobom obzvlášť nebezpečným sa vyzvedania štátneho tajomstva, ktoré bolo obzvlášť dôležité dopustili Milada Horáková, Josef Nestával, Jiří Hejda, František Přeučil, Antonie Kleinerová, Oldřich Pecl a Závěš Kalandra. Povinnosť zachovať štátne tajomstvo bola výslovne uložená Jiřímu Hejdovi. Rozsudok ďalej pokračuje definíciou trestných činov podľa Zákona o ochrane ľudovodemokratického zriadenia.

Všetci sa podľa rozsudku dopustili:

- I. zločinu velezrady podľa § 1 odst. 2 (odst. 1 písm. a,c) zák. č. 231/48 Sb. A podľa § 1 odst. 2 písm. b.) tohto zákona. Františka Zemínová, František Přeučil a Jan Bouchal mimo toho tiež podľa § 1 odst. 3 písm. c.) tohto zákona.
- II. Zločinu vyzvedačstva podľa § 5 odst. 1, odst. 2 písm. c.) zák. č. 231/48 Sb. Dr. Milada Horáková, dr. Josef Nesával, dr. Jiří Hejda, František Přeučil, Antonie Kleinerová, dr. Oldřich Pecl a Závěš Kalandra tiež podľa § 5 odst. 2 písm. d,e.) cit. Zák., dr. Jiří Hejda mimo toho tiež podľa § 5 odst. 2 písm. b.) tohto zákona.¹³⁰¹³¹

¹²⁹ PROCES H 10/10, Dny D. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010/>

¹³⁰ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.274-277

¹³¹ Pozri: Zákon č. 231/48 Sb § 1 a § 5

Rozsudok odsúdil Horákovú, Bouchala, Pecla, a Kalandru na trest smrti. Nestávala, Hejdu, Přeučila a Kleinerovú na trest doživotia a ostatným odsúdeným bol rozsudkom uložený trest väzenia v dĺžke od 20 do 28 rokov.¹³²

V rozsudku stálo aj ustanovenie o započítavaní trestov. Okrem vyššie spomínaných trestov, ktoré boli odsúdeným uložené, uložil im súd povinnosť nahradiť náklady spojené s trestným konaním a s výkonom trestu. Potom v rozsudku nasledoval odstavec o uložení peňažných trestov. Tak isto bola v rozsudku vyslovená konfiškácia majetku všetkým odsúdeným. Odsúdení boli rozsudkom pozbavení občianskych práv po dobu 10 rokov. Po tom ako bol vynesený rozsudok, tí ktorí neboli odsúdení k trestu smrti vyhlásili, že sa vzdávajú práva na podanie opravného prostriedku voči rozsudku, a že ihneď začnú s výkonom trestu.¹³³ Odsúdení k trestu smrti sa voči rozsudku odvolali prostredníctvom svojich obhajcov, no žiaľ neúspešne.

Horáková tak bola prvou ženou odsúdenou na trest smrti. Bol to moment, ktorý vo svete vyvolal pobúrenie a vlnu solidarity. Z celého sveta začali chodiť prezidentovi Gottwaldovi a predsedovi vlády Zápotockému rôzne petície a telegramy. Proti pripravovanému trestu smrti demonštrovali aj osobnosti ako Albert Einstein, Winston Churchill či Eleanor Roosveltová.¹³⁴

„Prosím, aby ste nevykonali trest smrti u Milady Horákovovej, Závěše Kalandry, Oldřicha Pecla a Jana Buchala. Boli obeťami nacizmu, vězňami nemeckých koncentračních táborov. Som hlboko presvedčený, že si zaslúžia žiť.“ Napísal Albert Einstein telegramom Klementovi Gottwaldovi.¹³⁵

Nič z toho však nepomohlo a rozsudky smrti boli potvrdené. Za Horákovú, žiadala Gottwalda o milosť jej dcéra Jana Kánská a otec Čenek Král. Horáková sama o milosť nežiadala. Gottwald však rozsudok smrti podpísal. Horáková bola po skončení súdneho konania prevezená z Ruzyne do Pankráckej väznice. Z cely v Pankráckej väznici napísala Horáková 18 dopisov svojim príbuzným a známym. Rodina sa však k týmto dopisom dostala

¹³²ŠVAMBERK, A. Den památky obětí komunistického režimu připomíná justiční vraždu Milady Horákové. In *novinky.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/historie-historie-na-nedeli-pred-sedmdesati-lety-zacal-soud-s-miladou-horakovou-40325881> [cit. 2024.02.12]

¹³³ IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. NAKLADATELSTVÍ XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2. vydanie. 2018. s.274-277

¹³⁴ RTVS. Dodnes je symbolom boja za slobodu. Milada Horáková sa narodila pred 120 rokmi. In *spravy.rtvs.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://spravy.rtvs.sk/2021/12/dodnes-je-symbolom-boja-za-slobodu-milada-horakova-sa-narodila-pred-120-rokmi/>

¹³⁵BERNATT-RESZCZYNSKÁ, M. Tento boj jsem prohrála. Před 72 lety komunisté popravili Miladu Horákovou. In *pametnaroda.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/tento-boj-jsem-prohrala-pred-72-lety-komuniste-popravili-miladu-horakovou> [cit. 2024-02-13]

až o 40 rokov neskôr.¹³⁶ Do suterénu väzenskej nemocnice, kde sa mal vykonať trest smrti bola Horáková prevezená až 26. júna doobeda. V dokumente PROCES H spomína dcéra Horákovvej na to, ako bola rodine doručená správa o tom, že milosť nebola prijatá, a že posledná návšteva bude povolená 26. júna o 21:00. Pri návštevách bol prítomný dozor a medzi odsúdenými a rodinnými príslušníkmi bol stôl. Bol vylúčený akýkoľvek telesný kontakt. Kánská opisuje, že celá návšteva prebiehala v stoji a sadnúť si nemohli. Na návštevu mali dovolených len 20 minút. Podľa slov Kánskej, Horáková rozprávala skoro celých 20 minút. Spomína na to, že jej hlas bol veľmi vyrovnaný a vôbec neplakala.¹³⁷ Bol to posledný moment kedy sa videli.

Horáková bola odovzdaná popravcovi, ktorým bol Vladimír Trunda, 27. júna 1950 o 5:35 ráno. Výkon trestu smrti obesením sa konal na Pankráckom popraviske za prítomnosti prokurátorov Havelku a Brožovovej-Polednovej. Historik Aleš Kýr pre spravodajstvo iDNES.cz uvádza, že od začatia popravy Horákovvej až po moment, kedy lekár skonštatoval smrť uplynula skoro štvrtá hodina. Ako prvý bol však vykonaný trest smrti obesením Záviše Kalandru. Horáková išla ako posledná. Kýr uvádza, že podľa jeho domnienky išla Horáková posledná, pretože režim chcel, aby čo najviac trpela. Malo to pôsobiť najmä na jej psychiku. Podľa predpisov vraj musel popravený po smrti visieť na šibenici ďalších 30 minút. Postup popravy bol vypracovaný a pevne stanovený politickým sekretariátom ÚV KSČ. Pankrácka väznica sa v roku 1954 stala jediným miestom, na ktorom sa vykonávali popravy až do roku 1989 kedy bol zrušený trest smrti, uvádza Kýr.¹³⁸

„Padám, padám, tento boj jsem prohrála, odcházím čestně. Miluji tuto zem, miluji tento lid, budujte mu blahobyť. Odcházím bez nenávisti k vám. Přeji vám to, Přeji vám to...“ toto boli posledné slová JUDr. Milady Horákovvej.¹³⁹

¹³⁶KALIBA, J.: Před popravou byla statečná a úžasná, vzpomíná dcera Milady Horákové na poslední setkání. In *rodiozurnal.rozhlas.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/pred-popravou-byla-statecna-a-uzasna-vzpomina-dcera-milady-horakove-na-posledni-8236971> [cit. 2024-02-13]

¹³⁷ PROCES H 10/10, Dny D. Dostupné na internete: <https://www.cesktelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010/>

¹³⁸ Milada Horáková umírala čtvrt hodiny, zjistili historici. In *idnes.cz*. [online]. Dostupné na internete: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/milada-horakova-umirala-ctvrt-hodiny-zjistili-historici.A050629_090843_domaci_lkr [cit.2024-02-14]

¹³⁹KAPLAN, K., PALEČEK, P. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydanie, Barrister & Principial, 2008., str. 69 [cit. 2024-02-14]

3.1 REHABILITÁCIA

Rehabilitácia politického procesu s Horákovou prebiehala od júla 1968 päť rokov. Počas prvých dvoch rokov zaistili príslušné inštitúcie, generálna prokuratúra a ministerstvo vnútra výsluchy, z ktorých vznikli protokoly o výpovediach od viac než 130 osôb. Medzi týmito osobami boli osoby, ktoré boli odsúdené v roku 1950 ale aj svedkovia a vyšetrovatelia. Tieto výpovede predstavujú hlavné dôkazy o tom, ako bol celý proces pripravovaný. Výpovede odkrývajú pravdu o spôsoboch vyšetrovania a o praktikách, ktoré sa používali pri vytváraní procesu s Horákovou. Hoci prvá rehabilitácia nebola úspešne dokončená, výpovede slúžili aj naďalej ako významné dôkazy.¹⁴⁰ Napokon bol 30. 7. 1968 uznesením prezídia Najvyššieho súdu v Prahe zrušený rozsudok bývalého Štátneho súdu v Prahe. Rozsudok bol zrušený v celom rozsahu a v dôsledku toho boli zrušené aj všetky ostatné rozhodnutia, ktoré na tento rozsudok nadväzovali. Súd vec vrátil mestskému prokurátorovi.¹⁴¹ Najvyšší súd konštatoval, že sa zosilňuje pochybnosť zistených väd nakoľko ide hlavne o skutočnosť, že všetky orgány činné v trestnom konaní vykonávali zjavne jednostranne zameraný postu. Zistené vady nasvedčujú práve tomu, že podľa verzie vzniknutej už v prípravnom konaní bola činnosť obvinených z časti umelo vykonštruovaná a tiež zveličená. Najvyšší súd ďalej skonštatoval, že niektoré skutočnosti, nasvedčovali tomu, že je potrebné objasniť, či činnosť niektorých z obvinených nebola vykonávaná v dôsledku provokácie orgánov Štátnej bezpečnosti alebo ich spolupracovníkov.¹⁴² K obnove súdneho konania však nedošlo. Ešte pred tým boli odsúdení prepustení na amnestiu. Úplnej súdnej rehabilitácie sa však odsúdení dočkali až v roku 1990 po páde komunizmu.¹⁴³

¹⁴⁰ KAPLAN, K. *Druhý proces Milada Horáková a spol.- rehabilitační řízení 1968-1990*, Karolinum, 2008, s. 173

¹⁴¹ Tamtiež str. 517

¹⁴² BARBORA, F. Proces s JUDr. Miladou Horákovou a spol.: z dobových dokumentov. In *pravnelisty.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1106-proces-s-judr-miladou-horakovou-a-spol-z-dobovych-dokumentov> [cit. 2024-02-14]

¹⁴³ ŠVAMBERK, A. Den památky obětí komunistického režimu připomíná justiční vraždu Milady Horákové. In *novinky.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/historie-historie-na-nedeli-pred-sedmdesati-lety-zacal-soud-s-miladou-horakovou-40325881> [cit. 2024.02.14]

3.2 ZA PROCES PYKALA LEN JEDNA OSOBA

Za vraždu 4 ľudí a zničené životy odsúdených nebol v tej dobe nikto potrestaný. Jedinou osobou, ktorá bola za vraždu odsúdená v roku 2007 bola prokurátorka Ľudmila Brožová-Polednová. Ľudmila Brožová- Polednová bola rozsudkom Mestského súdu v Prahe zo dňa 1.11.2007 uznaná za vinnú z vraždy. Brožová-Polednová tak bola odsúdená na trest odňatia slobody vo výške 8 rokov.

Brožová-Polednová sa vyjadrila tak, že všetka práca, ktorú vykonávala bola kontrolovaná jej nadriadenými. Keby nekonala v podriadenosti bolo by to v rozpore s vtedajším právnymi predpismi. Vraj jej nebolo známe, že tresty pre obžalovaných boli dopredu pripravené. V tom čase ešte len študovala právo a bola presvedčená o ich vine.¹⁴⁴ Brožová-Polednová sa však podieľala aj na príprave obžaloby. Čo sa však týka premlčacej doby, Najvyšší súd v rozsudku uviedol, že trestné konanie v dobe od spáchania skutku do 29.12.1989 nebolo možné viesť z politických dôvodov. Z tohto hľadiska vzhľadom k dvadsaťročnej premlčacej dobe nie je trestné stíhanie premlčané. Ustanovenie o premlčaní upravuje Zákon č. 198/1993 Zb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti nemu vo svojom § 5. Toto ustanovenie hovorí, že pokiaľ nedošlo z politických dôvodov nezlučiteľných so základnými zásadami právneho poriadku demokratického štátu k právoplatnému odsúdeniu alebo oslobodeniu spod obžaloby tak sa do premlčacej doby nezapočítava doba od 25.2.1948 do 29.12.1989.¹⁴⁵ Najvyšší súd zhrnul, že Brožová-Polednová svojím konaním naplnila skutkovú podstatu trestného činu vraždy podľa § 219 odst. 1, odst.2, písm. a,g.) Trestného zákona.¹⁴⁶ Za poľahčujúcu okolnosť uznal súd to, že pracovala v podriadenosti a viedla riadny život. Brožová-Polednová sa však odvolala. Na základe jej odvolania Vrchný súd v Prahe uznesením zrušil rozsudok mestského súdu a zastavil trestné stíhanie ako premlčané. Na to však najvyššia štátna zástupkyňa podala dovolanie v neprospech Brožovej- Polednovej. Na základe toho, Najvyšší súd uznesením zrušil uznesenie Vrchného súdu a prikázal mu, aby vec znova prejedal a rozhodol. Vrchný súd v Prahe tak zrušil rozsudok Mestského súdu v Prahe a rozhodol tak, že uznal Brožovú-Polednovú vinnú zo zločinu vraždy prostej, ako priameho účastníka podľa § 136 zák. č.

¹⁴⁴ BARBORA, F. Proces s JUDr. Miladou Horákovou a spol.: z dobových dokumentov. In *pravnelisty.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1106-proces-s-judr-miladou-horakovou-a-spol-z-dobovych-dokumentov> [cit. 2024-02-14]

¹⁴⁵ Pozri: Zákon č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti nemu.

¹⁴⁶ Pozri: § 219 Trestného zákona č. 140/1961 Zb.

177/1852 r. z.¹⁴⁷ Brožová-Polednová bola na základe uvedeného odsúdená na 6 ročný trest odňatia slobody. Opäť sa voči rozsudku bránila a podala ústavnú sťažnosť. Tej však Ústavný súd nevyhovel a zamietol ju. Okrem toho sa so sťažnosťou obrátila aj na Európsky súd pre ľudské práva, ktorý jej sťažnosť taktiež zamietol z dôvodu, že bola neopodstatnená.¹⁴⁸ Nakoniec jej bola v roku 2010 udelená milosť prezidentom Václavom Klausom, z dôvodu jej vysokého veku, k jej zdravotnému stavu a k tomu, že časť trestu už vykonala. Vo väzení strávila skoro jeden a trištvrte roka.¹⁴⁹ Po tom ako súd odsúdil Polednovú- Brožovú očakávalo sa obnovenie trestného stíhania aj v prípade Milana Moučku. Moučka však pár mesiacov na to zomrel.¹⁵⁰

3.3 MILADA HORÁKOVÁ, NIKDY NEZABUDNEME!

Hoci od smrti Milady Horákovvej ubehlo doposiaľ 74 rokov, nikdy na ňu nezabudneme. V pamäti Čechov a Slovákov ale myslím, že aj v pamäti celého sveta zostane Horáková nie len vďaka jej činnostiam, ktoré vykonávala ale najmä vďaka jej oddanosti a nezlomnosti. V dôsledku toho, existuje množstvo pamiatok, ktoré táto kapitola približuje.

Jednou z pamiatok, nachádzajúcej sa na území Českej republiky je Pomník Milady Horákovvej na konci Snemovnej ulice, tzv. Pětikostelním náměstí. Ide o pomník, ktorý navrhol Josef Faltus. Tento pomník pripomína Horákovvej hrdosť a boj proti totalite. Táto pamiatka znázorňuje škovránka, ktorý sedí na mikrofóne rečnicekeho pultu, za ktorým stála Milada Horáková pred súdom počas procesu. Pult stojí na doske, na ktorej sú napísané posledné slová Horákovvej pred jej smrťou. Tento pomník bol slávnostne odhalený 16.11.2015. Slávnostného odhalenia sa zúčastnila aj Horákovvej dcéra Jana Kánská.¹⁵¹

Ďalšou pamiatkou na Horákovú je pomník na záhrade Ztracenke v Prahe, ktorá sa nachádza na území albertovských svahov pod Karlovem v Prahe 2. Ide o pamiatku obetí dvoch totalitných režimov, ktorých symbolom je Milada Horáková. Pomník zobrazuje malý

¹⁴⁷ Zákon č. 117/1852 r. z. o zločinoch, prečinoch a priestupkoch

¹⁴⁸ BARBORA, F. Proces s JUDr. Miladou Horákovou a spol.: z dobových dokumentov. In *pravnelisty.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1106-proces-s-judr-miladou-horakovou-a-spol-z-dobovych-dokumentov> [cit. 2024-02-14]

¹⁴⁹ SOUKUP, J., ŠNAJDR, J. Klaus udělil milost Brožové-Polednové, ta opustila věznici. In *novinky.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-klaus-udelil-milost-brozove-polednove-ta-opustila-veznici-72692> [cit. 2024-02-14]

¹⁵⁰ Diskuse: Tyran Moučka chtěl od horákové přiznání, od trestu jej „zachránila“ smrt. Dostupné na internete: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/tyran-moucka-chtel-od-horakove-priznani-od-trestu-jej-zachranila-smrt.A091026_1278958_domaci_taj/diskuse

¹⁵¹ Pomník Milady Horákové. Dostupné na internete: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2467/pomnik-milady-horakove>

biely kameň, ktorý je uprostred dvoch veľkých čiernych mramorových kameňov. Čierne kamene majú znázorňovať veľké zlo, proti ktorému Horáková bojovala. Malý biely kameň má zas znázorňovať dobrou, láskavosť a bojovnosť Horákovej proti zlu.¹⁵²

V roku 2010 na Smíchově bola predstavená bronzová socha Milady Horákovej. Socha sa nachádza v parku pred budovou kostola Českobratskej cirkvi evanjelickej, kam Horáková pravidelne chodila so svojim manželom. Socha bola odhalená pri príležitosti 75. výročia vstupu Horákovej do ich spoločenstva.¹⁵³ Socha však nepredstavuje priamo samotnú Horákovú. Je to postava dievčaťa so sklonenou hlavou, tvár jej zakrývajú vlasy a pozerá sa k nohám. Pri jej nohách je nápis: „*S láskou a hrdostí vzpomínámé na členku našeho sboru JUDr. Miladu Horákovou.*“¹⁵⁴

Každoročne sa na počesť Milady Horákovej koná Pietny akt na mieste vtedajšieho popravniska v areáli Pankráckej väznice. Účastníci pietnych zhromaždení sa zhodli, že odkaz boja a hrdinskej smrti Milady Horákovej je aj v dnešnej dobe obzvlášť potrebný.¹⁵⁵ Pietny akt sa koná každý rok 27. júna .V tento deň je totiž v Českej republike Deň pamiatky obetí komunistického režimu.

Okrem pamiatok, ktoré sa nachádzajú na území českej republiky je po Milade Horákovej pomenovaná aj ulica. Ulica Milady Horákovej je významnou komunikáciou na hranici pražských Hradčan, Strešovic, Dejvic, Bubenče a Holešovic.

Horáková nebojovala len za Čechov ale rovnako bojovala aj za Slovákov, no napriek tomu, na území Slovenskej republiky nemáme doposiaľ žiadnu sochu ani ulicu pomenovanú po Horákovej. Podľa môjho názoru je to veľká škoda. Avšak Slovenské národné divadlo odohralo 4.10.2020 inscenáciu s názvom Milada. Štátne divadlo v Košiciach zas 27. júna 2020 na počesť Horákovej odohralo inscenáciu s názvom Milada Horáková, pod záštitou prezidentky Zuzany Čaputovej. Išlo o tanečnú a muzikálovú inscenáciu, ktorá bola venovaná Horákovej dcére Jane Kánskej.

¹⁵²Pomník obětem dvou totalitních režimů. Dostupné na internete: <https://miladahorakova.cz/pomnik/>

¹⁵³ 27. června 2020 si připomínáme 70 let od popravy JUDr. MILADY HORÁKOVÉ. Dostupné na internete: https://caslav.evangelnet.cz/biblicke_hodiny/2020/200627_milada_horakova/socha_milady_horakove.pdf

¹⁵⁴VOJTÍŠKOVÁ, D. „Můj život prudce tekl a vířil.“ – Milada Horáková jako evangelička. In *info.dngir.cz*. [online].Dostupné na internete: <https://info.dngir.cz/2020/06/muj-zivot-prudce-tekl-a-viril-milada-horakova-jako-evangelicka/> [cit. 2024-02-15]

¹⁵⁵ Pietní akt k uctění památky Milady Horákové. Dostupné na internete: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac/clanky/detail/pietni-akt-ucteni>

ZÁVER

O čo všetko sa zaslúžila Milada Horáková? Aká bola jej feministická činnosť? Aké právne predpisy pomohla presadiť a ako svojou činnosťou prispela k zlepšeniu spoločnosti? Tieto otázky som si položila už na začiatku. Postupne počas toho, ako vznikala diplomová práca, sa mi na tieto otázky odkrývali odpovede.

Horáková sa angažovala v rôznych združeniach už od jej mladého veku. Ešte počas štúdia práva sa stala členkou Vysokoškolsky vzdelaných žien, vďaka čomu sa nepriamo dostala do Ženskej národnej rady, kde svoju činnosť vykonávala po boku Františky Plamínkovej a iných žien, ktoré boli jej spolupracovníčkami. Spolu s ostatnými členkami pripravovali rôzne návrhy zákonov, ktoré mali zlepšiť postavenie tých slabších v spoločnosti. Aktivistky tak bojovali za to, aby ženy neboli diskriminované. Bojovali za ich lepšie postavenie. Bojovali za to, aby žena nebola len tou, ktorá sa má starať o deti, domácnosť a muža ale aby mohla byť tou, ktorá môže aj slobodne vykonávať povolanie pre ktoré sa rozhodne. Bojovali tiež za to, aby ženy neboli odsudzované na základe názorov pochádzajúcich predovšetkým od mužov, ktoré o žene tvrdili, že nevie ovládať emócie a rozhodovať sa z dôvodu, že je ovládaná hormónmi, hoci v zahraničných krajinách už v tej dobe zastávali niektoré významné funkcie práve ženy. Práca preto približuje niektoré právne predpisy, ktoré chceli tieto ženy presadiť.

Okrem toho sa Horáková angažovala aj v politike. Po tom ako bola prepustená z väzenia v roku 1945 sa do parlamentu opäť vrátila. Predniesla návrhy niekoľkých zákonov. V tomto období bola jej činnosť významná najmä v tom, že kritizovala politiku orientujúcu sa na Sovietsky zväz a podporovala posilnenie diplomatických vzťahov so Západom. Dovolila si nesúhlasiť s mnohými názormi komunistov, v dôsledku čoho sa neskôr dostala do hľadáčika Štátnej bezpečnostnej služby. Neskôr bola Horáková zatknutá v súvislosti s inscenovaným procesom. Spolu s Horákovou bolo zatknutých aj mnoho iných osôb, ktoré mali mať súvis s jej činnosťou. Nakoniec za jej spolupracovníkov bolo zo všetkých zatknutých osôb zvolených 12 obvinených. Títo ľudia boli následne súdení v procese, ktorý je svetovo známy práve tým, že bol vykonštruovaný. Práca sa preto snaží zhrnúť niektoré existujúce skutočnosti a zaoberá sa aj prípravou tohto procesu. V niektorých častiach približuje priebeh vyšetrovania a použitia rôznych metód nátlaku k vynúteniu priznania sa k činu, ktorý nikdy nebol spáchaný.

Dnes už existujú mnohé dôkazy o tom, že celý proces bol len inscenáciou, ktorá bola vopred pripravovaná. Existuje mnoho rozhovorov s odborníkmi, ktorí sa zaujímali práve priebehom prípravy tohto procesu, hoci opisujú, že bolo veľmi ťažké dohľadať niektoré skutočnosti, nakoľko nikdy nemalo vyjsť najavo, že proces bol dopodrobna naplánovaný vopred. Niektoré rozhovory sa pre lepšiu predstavivosť všetkých skutočností súvisiacich s týmto procesom vyskytujú aj v diplomovej práci. Vyšetrovanie, ktoré v rámci procesu prebiehalo bolo neľudské, čo vyplýva z protokolov o výpovediach odsúdených, ktorí prežili a svedkov, ktorí taktiež boli k výpovediam nútení násilím a vydieraním. Práca pre priblíženie týchto skutočností obsahuje aj niektoré výpovede svedkov. Rozsudok bol neskôr uznaný za nezákonný a bol zrušený. Odsúdení vo väzení boli prepustení na amnestiu. Nikdy však už nič nevráti životy ľudí, ktorí v tomto procese zomreli. A tým, čo ho prežili, navždy zostanú v pamäti veľmi smutné spomienky. Okrem smutných spomienok na tento proces je smutným aj to, že za tento hrozný čin, ktorý bol vopred naplánovaný a ktorý neprávom usmrtil 4 osoby a ostatné osoby odsúdil na väzenie v nedôstojných podmienkach, nebol nikto odsúdený až do roku 2007. V roku 2007 bola za tento čin odsúdená prokurátorka Ľudmila Brožová-Polednová, ktorá však trvala na tom, že je odsúdená neprávom nakoľko bola len podriadenou osobou a musela plniť úlohy svojich nadriadených.

Prácou sme chceli poukázať aj na dôležitosť pamiatok, ktoré vznikli na počesť Milady Horákovvej. Ide o rôzne pamiatky a pomníky na území Českej republiky. Česi si napríklad každý rok 27. júna na Deň pamiatky obetí komunistického režimu uctievajú pamiatku Milady Horákovvej. Na území Slovenskej republiky však pamiatku ako takú na Horákovú bohužiaľ nenájde. Podľa môjho názoru je to veľmi smutné, pretože Horáková nebojovala len za práva Čechov ale aj za práva Slovákov. Avšak nesmie ostať nespomenuté, že Slovenské divadlá na počesť Horákovvej hrajú rôzne inscenácie, ktorými si pripomínajú jej pamiatku.

Cieľom diplomovej práce bolo poukázať hlavne na činnosť a prácu Milady Horákovvej. Či už vo sfére politickej alebo feministickej. Diplomová práca chcela svojim obsahom najmä zdôrazniť, že hoci bola Horáková ženou, dokázala toho neskutočne veľa aj napriek tomu, že v tej dobe nemali ženy v spoločnosti takmer žiadne slovo. Bola ženou, ktorá pomohla presadiť niekoľko právnych predpisov, ktoré zabezpečili lepšie postavenie žien, detí ale aj tých, ktorí boli v núdzi. Pomáhala v rôznych smeroch. Usilovala sa o to, aby v krajine, v ktorej žila boli lepšie podmienky pre všetkých a nie len pre tých, ktorí sú na jej vrchole. Bola odporkyňou režimu, ktorá bola spomedzi všetkých žien najviac počutá. A práve vďaka

tomu by sme si ju mali pamätať ako významnú ženu a nie ako ženu, ktorá bola popravená komunistami. Cieľ sa tak podarilo naplniť.

Na túto tému existuje dostatočné množstvo literatúry, ktorá bola veľmi nápomocná pri písaní diplomovej práce. Prínosnými boli aj rozhovory historikov a tiež osôb, ktoré prežili proces s Miladou Horákovou a spol. a dokázali opísať okolnosti, ktoré sa v tú dobu odohrali. Prekážkou pri písaní práce boli najmä zdroje, ktoré podliehajú autorskému zákonu. Okrem toho pri internetových zdrojoch bolo potrebné vyselektovať, ktoré z nich môžu byť považované za dôveryhodné najmä z toho hľadiska, že niektoré z nich uvádzali rôznorodé informácie, ktoré po preskúmaní iných zdrojov vyšli ako nepravdivé. Preto bolo v niektorých oblastiach písanie diplomovej práce trochu náročnejšie. Práca je však pre mňa veľmi prínosnou. Poskytuje mnoho informácii o činnostiach, ktoré Horáková počas svojho života vykonávala a tiež informácii, ktoré môžu priblížiť čitateľovi rôzne zákutia doby, v ktorej Milada Horáková žila. Práca obsahuje taktiež mnohé informácie o vykonštruovanom procese, jeho prípravách, priebehu a o tom, aký mal dopad.

Preto verím, že táto práca bude aj pre jej čitateľa zaujímavým prínosom nových informácii.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

A. Knižné publikácie a monografie

ANÝŽ, D. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Nakladatel'stvo Zed' s.r.o., 2020. 300 s. ISBN 978-80-9076-747-8

BUREŠOVÁ, J. *Promněny společenského postavení českých žen v první polovině 20 století*. Olomouc: Univerzita Paláceho, 2001. 506 s. ISBN 80-244-0248-3

FORMÁNKOVÁ, P., KOURA, P. *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provádějící proces s Miladou Horákovou a spol.* (historická studie a edice dokumentů), Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, 2008. 607 s. ISBN 978-80-87211-03-8

IVANOV, M. *Milada Horáková justiční vražda*. Nakladatelství XYZ ve společnosti Albatros Media a.s. Praha. 2018. 336 s. ISBN 978-80-7505-983-3

KAPLAN, K., PALEČEK, P. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydanie, Barrister & Principal, 2008. 253 s. ISBN 978-80-7364-049-1

KAPLAN, K. *Druhý proces Milada Horáková a spol.- rehabilitační řízení 1968-1990*, Karolinum, 2008. 584 s. ISBN 978-80-246-1431-1

KOŠTÁLOVÁ, M. *Soukromí Milady Horákové*. Nakladatel'stvo Petrklíč s. r. o., 2014. 2012 s. ISBN 978-80-7229-537-1

UHROVÁ, E. *Po stopach šesti žen*. Mediasys, s. r. o., Praha. 2020. 344 s. ISBN 978-80-2707-989-6

B. Články

BARBORA, F. Proces s JUDr. Miladou Horákovou a spol.: z dobových dokumentov. In *pravnelisty.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1106-proces-s-judr-miladou-horakovou-a-spol-z-dobovych-dokumentov> [cit. 2024-02-11]

BERNATT-RESZCZYNSKÁ, M. Tento boj jsem prohrála. Před 72 lety komunisté popravili Miladu Horákovou. In *pametnaroda.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/tento-boj-jsem-prohrala-pred-72-lety-komuniste-popravili-miladu-horakovou> [cit. 2024-02-13]

BIELIKOVÁ, J. Prezidentka vyznamenala obet' komunistického monsterprocesu: Kto bola Milada Horáková?. In *plus 7 dní*. [online] Dostupné na interenete: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/prezidentka-vyznamenala-obet-komunistickeho-monsterprocesu-kto-bola-milada-horakova> [cit. 2023.12.20]

KALIBA, J. Před popravou byla statečná a úžasná, vzpomína dcera Milady Horákové na poslední setkání. In *radiozurnal.rozhlas.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/pred-popravou-byla-statecna-a-uzasna-vzpomina-dcera-milady-horakove-na-posledni-8236971> [cit. 2024-02-13]

KAPLAN K., JANÁČ M. *Poslední slova obžalovaných v procesu s Miladou Horákovou „a spol.“* Dokumenty. Dostupné na internete: <https://sd.usd.cas.cz/pdfs/sod/2006/01/12.pdf> [cit. 2024-02-10]

LUJCOVÁ, D. Reflexe názorů na právnické vzdělání žen a jejich zapojení do praxe v letech 1918-1928 ve vybraných titulech dobového tisku a v poslanecké sněmovně. In *VŠEHRAD SPOLEK ČESKÝCH PRÁVNÍKŮ*. [online] Dostupné na internete: https://www.vsehrd.cz/clanek/reflexe-nazoru-na-pravnicke-vzdelavani-zen-a-jejich-zapojeni-do-praxe-v-letech-1918-1928-ve-vybranych-titulech-doboveho-tisku-a-v-poslanecke-snemovne_acf2ebc7-0f68-4e35-99fd-20816de2b93e [cit. 2024-12-12]

MIKEŠ, Z. Kalendárium: Vražde Milady Horákovéj komunistami nezabránil ani Einstein. In *aktuality.sk* [online]. Dostupné na interenete: <https://www.aktuality.sk/clanok/802422/kalendarium-vrazde-milady-horakovej-komunistami-nazabranil-ani-einstein/> [cit. 2024-02-04]

Milada Horáková umírala čtvrt' hodiny, zjistili historici. In *idnes.cz*. [online]. Dostupné na internete: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/milada-horakova-umirala-ctvrt-hodiny-zjistili-historici.A050629_090843_domaci_lkr [cit.2024-02-14]

První české absolventky VŠ byly výsledkem emancipace na konci 19. století. In *novinky.cz* [online] Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/veda-skoly-prvni-ceske-absolventky-vs-byly-vysledkem-emancipace-na-konci-19-stoleti-40028371> [cit. 2024-12-12]

Red. Milada Horáková. In *ASPEKTin* - feministický webzin. [online] Dostupné na internete: <http://aspekt.sk/content/aspektin/milada-horakova> [cit. 2023-12-21]

Red. Ženská národní rada. In *ASPEKTin* - feministický webzin. [online] Dostupné na internete: [Ženská národní rada | aspekt.sk](https://www.aspekt.sk/content/aspektin/zenska-narodna-rada) [cit. 2023-12-10]

Red. Ženská národní rada. In *ASPEKTin* - feministický webzin. [online] Dostupné na internete: <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/zenska-narodna-rada> [cit. 2023-12-13]

RTVS. Dodnes je symbolom boja za slobodu. Milada Horáková sa narodila pred 120 rokmi. In *sparvy.rtv.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://spravy.rtv.sk/2021/12/dodnes-je-symbolom-boja-za-slobodu-milada-horakova-sa-narodila-pred-120-rokmi/>

SOUKUP, J., ŠNAJDR, J. Klaus udělil milost Brožové-Polednové, ta opustila věznici. In *novinky.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-klaus-udelil-milost-brozove-polednove-ta-opustila-veznici-72692> [cit. 2024-02.14]

ŠEBEK, J. Milada Horáková: Šla s hlavou vzhůru. [online] Dostupné na internete: <https://www.czsk.net/svet/clanky/osobnosti/horakova.html> [cit. 2023-12-14]

ŠTAMPACH, I. Socialistka Milada Horáková. In *dennikreferendum.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://denikreferendum.cz/clanek/29807-socialistka-milada-horakova> [cit. 2023-12-20]

ŠVAMBERK, A. Den památky obětí komunistického režimu připomíná justiční vraždu Milady Horákové. In *novinky.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/historie-historie-na-nedeli-pred-sedmdesati-lety-zacal-soud-s-miladou-horakovou-40325881> [cit. 2024.02.12]

ŠVAMBERK, A. Před sedmdesáti lety začal sou s Miladou Horákovou. In *rusyn.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.rusyn.sk/pred-sedmdesati-lety-zacal-soud-s-miladou-horakovou/> [cit. 2024-02-04]

TASR. Historik: Justičná vražda Milady Horákovovej má stále tajomstvá. In *svet.sme.sk*. [online]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/5440188/historik-justicna-vrazda-milady-horakovej-ma-stale-tajomstva.html> [cit. 2024.02.07]

UHROVÁ, E. Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých. In *Femi Story*. [online] Dostupné na internete: [Milada Horáková v pohádkách a pověstech českých – Femistory.cz](https://femistory.cz) [cit. 2023-12-09]

UHROVÁ, E. Rada Československých Žen. In *feminismus.cz*. [online] Dostupné na internete: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/rada-ceskoslovenskych-zen> [cit. 2023-12.16]

VANC, M. Volebné právo žien a prvé právničky Slovenska. In *Právne noviny*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnenoviny.sk/prve-zeny-s-pravnym-vzdelanim-na-slovensku> [cit. 2023-12-12]

VLČEK, T. Milada Horáková. In *totalita.cz*. [online] Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_horakovam_01.php [cit.-2023-12-14]

VOJTÍŠKOVÁ, D. „Můj život prudce tekl a vířil.“ – Milada Horáková jako evangelička. In *info.dngir.cz*. [online]. Dostupné na internete: <https://info.dngir.cz/2020/06/muj-zivot-prudce-tekl-a-viril-milada-horakova-jako-evangelicka/> [cit. 2024-02-15]

C. Právne predpisy

Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

Zákon č. 117/1852 r. z. o zločinoch, prečinoch a priestupkoch

Zákon č. 121/1920 Zb. Ústavná listina Československej republiky

Zákon č. 198/1993 Zb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti nemu

Zákon č. 231/1948 Zb. na ochranu ľudovodemokratickej republiky

Zákon č. 322/1948 Zb. o advokácii

Zákon č. 946/1811 Zb. z. s. Obecný zákoník občanský

D. Internet

27. června 2020 si pripomínáme 70 let od popravy JUDr. MILADY HORÁKOVÉ. Dostupné na internete: https://caslav.evangnet.cz/biblicke_hodiny/2020/200627_milada_horakova/socha_milady_horakove.pdf [cit. 2024-02-15]

Diskuse: Tyran Moučka chtěl od horákové přiznání, od trestu jej „zachránila“ smrt. Dostupné na internete: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/tyran-moucka-chtel-od-horakove-priznani-od-trestu-jej-zachranila-smrt.A091026_1278958_domaci_taj/diskuse [cit. 2024-02-14]

Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=1595&org=286> [cit. 2024-02-15]

Horáková, Milada, roz. Králová (25.1.1901 Praha – 27. 6. 1950 Praha Pankrác). Dostupné na internete: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/horakova-milada-25-1-1901/> [cit. 2024-02-10]

Karel Šváb. Dostupné na internete: <https://www.politickeproceny.cz/cs/osoba/svab-karel-3WarRI> [cit. 2024-02-14]

Pietní akt k uctění památky Milady Horákové. Dostupné na internete: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac/clanky/detail/pietni-akt-ucteni> [cit. 2024-02-14]

Pomník Milady Horákové. Dostupné na internete: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2467/pomnik-milady-horakove> [cit. 2024-02-15]

Pomník obětem dvou totalitních režimů. Dostupné na internete: <https://miladahorakova.cz/pomnik/> [cit. 2024-02-15]

POVSTANTE, SÚD PRICHÁDZA! – Milada Horáková vs. Ludmila Brožová Dostupné na internete: https://youtu.be/UnOujzWGe1U?si=CC_0i_Zaj0fkq4pn [cit. 2024-02-14]

Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice (proces s Miladou Horákovou a spol.) Dostupné na internete: https://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php [cit. 2024-02-10]

Životopis Milady Horákové. Dostupné na internete: <https://miladahorakova.cz/files/2021-panel-zivotopis.pdf> [cit. 2024-02-05]

E. Iné zdroje

Dokument PROCES H 1/10, den první. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/>
https://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_002.pdf

Dokument PROCES H 10/10, Dny D. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010/>

Dokument PROCES H 2/10, Den druhý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002/>

Dokument PROCES H 3/10, Den tretí. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003/>

Dokument PROCES H 4/10, Den čtvrtý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640004/>

Dokument PROCES H 6/10, Den šestý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006/>

Dokument PROCES H 7/10, Den sedmý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007/>

Dokument PROCES H 8/1, Den osmý. Dostupné na internete: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008/>

Dokument PROCES H 9/10, Den devátý. Dostupné na internete:
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640009/>

Dokument PROCES H, 5/10 Den pátý. Dostupné na
internetu: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005/>

RUTTENBACHEROVÁ, D. *Reprezentace Feminismu v časopise Ženská rada*.
Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Svazek vyšetřování a.č. V- 6301 MV “Akce STŘED“ Dostupné na internete: